

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Forsikringsaktieselskabet
NYE DANSKE AF 1864

April 1964

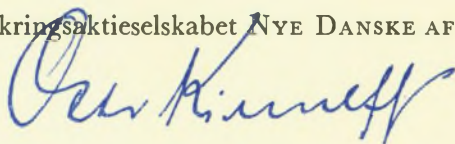
Dagen efter rømningen af Dybbøl, den 19. april 1864, begyndte »Nye Danske« sin forsikringsvirksomhed. Tiden omkring 1864 var afskeden med gamle tider og indledningen til en række sociale og økonomiske omskiftelser og en efterhånden meget stærk udvikling i erhvervslivet, hvorunder »Nye Danske« har befæstet sit navn og fundet en varig plads i det danske samfund.

Vi markerer 100-års dagen ved i vedlagte små skrifter at fortælle om baggrunden, det gamle København og selskabets stifter, Luis Bramsen, og hans kreds, og samtidig prøver vi at kaste strejflys over selskabets udvikling og dets virkefelter, over selskabets struktur og forsikringsvæsenets problemer i dag.

Det er naturligt at benytte lejligheden til at takke selskabets mange venner for samarbejde og velvillig interesse i de forløbne år. Vi håber, at det samme gode forhold må bestå endnu i mange år.

M E D V E N L I G H I L S E N

Forsikringsaktieselskabet NYE DANSKE AF 1864

Luis Bramsen

BO BRAMSEN

LUIS BRAMSEN

En københavnsk forsikringspioner

Forsikringsaktieselskabet NYE DANSKE AF 1864

100-års jubilæet 19. april 1964

*I kommission hos:
Nyt Nordisk Forlag - Arnold Busck A/S*

**BORDING
BOGTRYK**

Forord

Da LUIS BRAMSEN som optimistisk og forudseende 45-årig selfmade købmand april flyttedag 1864 åbnede sit beskedne brandforsikrings-selskab »Nye Danske« i sin nylig erhvervede købmandsgård i Stormgade, kunne han næppe forudse, at han af eftertiden skulle blive betragtet som en banebryder i dansk forsikring.

Ej heller havde han vel turdet håbe, at han tillige skulle blive grundlægger af et forsikringsdynasti, hvorfra ikke blot hans eget selskab i de to næste generationer skulle hente fremragende ledere, men hvorfra faget iøvrigt skulle finde så mange udmærkede kræfter, at slægten BRAMSEN efter 100 års forløb stadig først og fremmest forbindes med forsikring. Indtil dato har nemlig 28 af hans talrige efterkommere og indgiftede familiemedlemmer haft tilknytning til faget.

Ved »Nye Danske«s 100 års jubilæum har selskabets bestyrelse fundet det naturligt at mindes den gamle grundlægger og har derfor bedt mig fortælle min bedstefaders historie på grundlag af de optegnelser og det billedmateriale, som jeg gennem tidligere slægts-historiske arbejder efterhånden har samlet. Det er dette, jeg med glæde har søgt at gøre på de følgende sider, idet jeg altid har følt mig tiltalt af denne energiske, ærgerrige og temperamentsfulde bedste-borger, der uden særlige forudsætninger på et ret sent tidspunkt af sit liv var i stand til at gøre et så godt og solidt pionerarbejde, som han af sin samtid næppe høstede megen anerkendelse for. Jeg har også fundet det lidt uretfærdigt, at han fra et »dynastisk« synspunkt ikke har kunnet undgå at blive sat stærkt i skyggen af den indsats, som hans langt rigere udrustede søn LUDVIG BRAMSEN kom til at yde efter ham, og som under større og endnu mere krævende forhold så brillant præsteredes af hans sønnesøn EIGIL BRAMSEN.

Også de to senere generationers historie burde naturligvis skrives, når »den historiske frihed« engang gør det muligt at fortælle frit og uden omsvøb. Alle tre generationers levnedsløb er jo nemlig tillige

Nye Danskes direktører i de første 88 år: Luis Bramsen, stifter af »Nye Danske« og selskabets direktør 1864-1886. – Ludvig Bramsen, ansat i »Nye Danske« 1865; direktør 1886-1914. – Eigil Bramsen, ansat i »Nye Danske« 1902; direktør 1914-1946. Medlem af kontrolkomiteen til sin død 1952.

et centralt stykke dansk forsikringshistorie, foreløbig markeret ved de tre smukke buster, der står i selskabets moderne domicil på Rådhuspladsen. En sådan fortsættelse af beretningen vil et nyt jubilæum ad åre forhåbentlig give anledning til.

Indtil da vil jeg håbe, at fortællingen om den gamle Luis må interessere en række læsere også uden for den snævrere kreds af slægt og forsikringsfolk, fordi beretningen synes mig at afspejle adskillige interessante menneskelige og kulturhistoriske træk på godt og ondt fra det århundrede, vi ofte lovlig flot kalder »de gode gamle dage«.

København, i januar 1964.

BO BRAMSEN

Nicolai Kirke som ruin efter Københavns brand 1795. Således stod kirken i Luis Bramsens barndom, da han med sine forældre og 7 søskende boede i Lille Kirkestræde ved tårnets fod. – Træsnit fra omkring 1820.

Bag Nicolai Kirkes ruin

»Min far var en lang, mager mand«.
(Af Luis' optegnelser)

I året 1819 flyttede en ny familie ind i Lille Kirkestræde i skyggen af Nicolai Kirkes ruiner. Kirken lå som et dystert, stadig røgsværtet og tilgroet minde om den store københavnske ildebrand 1795.

Familien kom fra Adelgade, men havde iøvrigt flyttet adskillige gange i det sidste 10-år. Dengang flyttede man jo hver gang en ny familieførøgelse krævede yderligere plads, og et kuld børn på 7-8 var ingenlunde et særsyn. Den nye familie bestod i 1819 af mand, kone og 7 børn i alderen 3 til 13 år, og man ventede nummer 8. Dertil kom den gamle farmoder og en tjenestepige.

Husfaderen, Contoirchef LUDVIG ERNST BRAMSEN (1777-1828) var en stiltfærdig, lidt indesluttet 42-årig mand med et ret skrøbeligt hel-

bred. Han var selv opvokset i et ligeså børnerigt håndværkerhjem i Adelgade, hvortil hans fader SIMON NICOLAI BRAMSEN (1731-1805) var indvandret fra Haderslev-egnen i 1760 som den første af den store sønderjydske Bramsen-slægt og havde som dugmagersvend søgt lykken i hovedstaden.

Uden at være særligt initiativrig var Ludvig Ernst den eneste af søskendeflokken, der var brudt ud af håndværkermiljøet. To af hans brødre var blevet snedkere, og en var blevet skomager. »FERDINAND SKOMAGER« var i første halvdel af 1800-tallet en kendt godmodig, lidt fordrunken københavnsk original, der sang og spillede sine egne viser på gaden. En søster var blevet gift med en skræddermester, der holdt mere af keglebanen end af værkstedet. Den yngste broder var blevet uddannet som dugmager og udset til at overtage faderens værksted i Adelgade, men døde før faderen.

Trappen i justitsråd Ludvig Ernst Bramsens barndomshjem, der i 1780'erne var dugmagerværkstedet i Adelgade 19, hvor hans far var flyttet ind i 1760. Fotografi fra 1956, umiddelbart før husets nedrivning.

Schleswig-holstensk pengeseddel fra 1807 med pålydende 2 Rigsdaler og 24 Skilling. Den 30-årige Ludvig Ernst Bramsen står som medunderskriver, idet han ved siden af sit embede i Det Schleswig-holstenske Forsikringskontor tillige var revisor i Hertugdømmernes bank.

Ingen af disse brødre fik sønner, så kontorchefen blev ene om at føre familienavnet videre i hovedstaden.

Ludvig Ernst var i ung alder i 1792 blevet ansat som kopist i »Det Schleswig-Holsten-Lauenborgske Brandforsikrings Contoir«, der havde sit beskedne hovedsæde i København. Her var han i 1811 blevet bogholder og i 1815 kontorchef. Fra 1813 var han tillige revisor i »Det kgl. octroierede almindelige Brandassurance Compagni«, som vi senere påny møder i denne beretning. Endnu i 29-års alderen havde han boet ugift hjemme hos sine forældre, men da den gamle dugmager døde i 1805, havde han omsider bekvemmet sig til at gifte sig med naboens datter, den jævnaldrende MARIE CATHRINE BEUTNER (1776-1864), der var enke efter et kort, barnløst ægteskab. Også hun kom fra et børnerigt håndværkerhjem. Hendes far var en indvandret tysk dugmager fra Göttingen, men moderen var en dansk bondepige fra Greve sogn.

Noget særlig imponerende par har disse to mennesker næppe været. Han var som nævnt ikke meget robust, og hun var meget sky og tilbageholdende. Det er vel værd at bemærke, at hun i hele sit 87 år

lange liv kun een eneste gang forlod København for at besøge en søster i Randers. Hun levede hele sit liv for den voksende børneflokk og gik aldrig ud med sin mand. Han tilbragte derimod de fleste af sine aftener i klubben »*Det venskabelige Selskab*« som passioneret pibe-ryger og habil kortspiller, og her kunne han live op og lægge megen munterhed for dagen.

Den nye lejlighed i Lille Kirkestræde var dog ikke rummeligere end at entreen måtte benyttes som kammer, og den egentlige spise-stue inddrages til soveværelse. I et lille værelse over porten skulle der nemlig skaffes plads til kontorchefens 78-årige moder, og på kvisten fandtes et diminutivt pigeværelse. Lejlighedens eneste nette stue var en trefags dagligstue, der gik under det pompøse navn »Salen«, og ved siden af denne kontorchefens egen stue, hvor han til daglig spiste sin ensomme middag, når han kom hjem fra kon-toret kl. 16, og hvor han fik sin middagslur, inden han begav sig til klubben.

I dette stilsfærdige hjem fødtes familiens ottende og sidste barn den 30. april 1819. Det blev en dreng. Han blev opkaldt efter sin fader og kom til at hedde LUDVIG. At han senere blev kendt under fornavnet LUIS skyldtes, at han under sit ophold på Cuba antog den spanske navneform og bibeholdt den resten af livet.

Luis var den mest levende og foretagsomme af hele den store søskendeflokk, der foruden ham bestod af to drenge og fem piger. Kunne man end – efter vore dages målestok – finde hjemmet lidt uinspirerende, var det dog et velordnet, godt og solidt borgerhjem med stærk social opdrift. Luis betragtede således allerede som barn håndværker-onklerne som sin faders »plageånder«. Inden kontor-chefens tidlige død – han døde (som justitsråd) af leversyge i 1828, 51 år gammel – var den ældste søn LORENTZ allerede student og i gang med tandlægeuddannelse og den yngre PETER på vej til studen-tereksamen for at blive læge.

Men Luis var kun 9 år gammel, da hans fader faldt fra. Han havde kendt sin far meget lidt, fordi han simpelthen sjældent så ham. Han erindrede ham senere som en høj, mager, grånet mand, der somme-tider tog ham med ud til Klubbens baller og koncerter, som dog

Luis' morbroder, fabrikejer og senere landstingsmand Simon Nicolai Beutner (1794-1880). Svigersøn af J.C. Drewsen på Strandmøllen og livet igennem Luis' hjælpsomme ven.

Ungdomsbillede af Luis' svoger, professor, dr. phil. C. N. David (1793-1874), som ikke mindst i Luis' ungdom var en trofast støtte for den 25 år yngre, vordende købmand.

navnlig hans ældre søskende havde haft megen glæde af at deltage i, fordi det var tidens eneste form for underholdning og selskabelighed.

Havde hans kone Marie Cathrine haft meget at klare i sit 23-årige ægteskab, var det dog intet imod, hvad der nu ventede hende som enke på 52 år med 8 børn, hvoraf de 7 endnu var uforsørgede. Nu blev hendes flid og sparsommelighed for alvor sat på prøve.

Men børnene var alle flinke og blev efterhånden både veluddannede og velgifte. Den ældste datter LOUISE ERNESTINE (1806-1878) blev gift med oversætteren af Dickens, cand. jur. LUDVIG MOLTKE (1805-1875). Fra dette par nedstammer slægten MOLTKE-LETH. Datteren GEORGINE NICOLINE (1811-1890) overraskede både familien og den jødiske menighed i København ved – i 1831 – at gifte sig med en stiltfærdig, nylig døbt 38-årig jødisk dr. phil., der havde lejet et par værelser hos enkefru Bramsen. Denne logerende var ingen ringere end den senere professor og finansminister C.N.DAVID

(1793-1874), i hvem den lille Luis fik en faderlig beskytter og værdifuld fortaler i opvækstårene. Datteren IDA (1815-1900) blev gift med justitsråd PETER KLEIN (1799-1853), mens MARIE KIRSTINE (1809-1892) blev tidligt enke efter distriktskirurg, krigsassessor FR. VILH. TETENS (1810-1838). Kun én af døtrene, VILHELMINE (1813-1897) forblev ugift. Hun kom i huset hos sin morbroder SIMON NICOLAI BEUTNER (1794-1880). Denne sympatiske håndværkersøn havde gennem sit ægteskab med fabrikant J. C. DREWSSENS datter NANNA gjort karriere som fabrikejer og blev senere landstingsmand. »ONKEL BEUTNER« kom ligesom C. N. David til at spille en stor rolle for Luis i de unge år og vil derfor ofte blive omtalt i det følgende.

Lad os afrunde billedet og se, hvordan det gik de to ældre brødre. LORENTZ BRAMSEN (1808-1880) blev en dygtig og anset tandlæge, og PETER BRAMSEN (1816-1853), som var blevet cand.med. 1841, var først klosterlæge ved Gisselfeld, men endte som reservekirurg ved Almindelig Hospital i København. I krigen 1848 deltog han som læge ved Herregårdsskytterne og senere som overlæge ved feltlazaret i Fredericia. Han døde under udøvelsen af sin lægegerning under Koleraen i København, 37 år gammel. En kreds af venner rejste ham en mindesten.

De to nævnte brødre var gift med to søstre, JULIE og ENGEL KJELLERUP. Begge disse ægteskaber forblev barnløse, så det blev Luis alene, der – ligesom sin fader – måtte føre den københavnske linie af familienavnet videre. Det gjorde han også til gavn. I den familiebog over Luis Bramsens efterslægt, der udkom 1949, talte efterslægten allerede dengang 242 direkte efterkommere og indgiftede personer.

En meget ung købmand

*»Mein lieber Gott, ich bitte dich
Mach' doch ein frommes Kind aus mich
Und wenn ich das nicht sollte werden,
Dann nimm' mich lieber von den Erden!«*

Dette lille naive, men meget realistiske vers var den første aftenbøn, Luis lærte af sin milde moder, der – som han selv siger i sine erindringer – »fra vor tidligste ungdom søgte at gøre os til menneskekjærlige, oprigtige og gudhengivne børn, der i alt, hvad vi foretog os, havde at tænke på, hvad der var godt og ret. Til at gøre os til ivrigt troende Christne havde hun altfor mange ydmyge tvivl...«

Det var naturligvis ikke tilfældigt, at verset var tysk. Luis moder var opdraget i et tysktalende hjem, og også Luis far havde i sit barn-domshjem talt tysk – eller i al fald holstensk – side om side med dansk. Ganske naturligt kom Luis derfor i Sct. Petri tyske skole og lærte perfekt tysk fra de helt unge år. Men senere overflyttedes han til Efterslægtens Skole, hvor han gik til konfirmationsalderen.

Nogen flittig elev var han ikke, og med sin tidligt vågne kritiske indstilling til omverdenen fandt han da også, at datidens undervisningsform var utålelig og forældet. Hans uhyre modtagelighed for indtryk gjorde det svært for ham at koncentrere sig. Naturligvis havde han også i det overbefolkede hjem, som hans mor opretholdt efter faderens død, svært ved at få læst lektier ved det ene søvnige tællelys på familiens store fællesbord, hvor alle hans ældre søskende hver aften sad og snakkede sammen.

Men bedsteborgeren vågnede påfaldende tidlig i ham. Han siger selv, at overflytningen til Efterslægtens Skole *»virkede godt og gavnligt på hans udvikling og hans smag for godt selskab.«* Opvakt og venlig og med en udpræget evne til at omgås andre mennesker stiftede han i disse år bekendtskab med en række skolekammerater, med hvem han bevarede kontakt hele sit liv, og hvis velhavende og velfunderede hjem tidlig prægede hans opfattelse af livets mål på en uhyre enkel, næsten victoriansk måde, som han selv i 20-års alderen formulerer

således: »Jeg lægger intet skjul på, hvad min hovedopgave skulle være: at fortjene penge. Jeg havde egentlig intet andet mål; det forstår sig igjennem arbejdet og pengene at bane mig en vej, som – hvorhen den end gik – dog skulle og måtte ende i mit kjære Danmark.«

Blandt skolekammeraterne er der særlig grund til at nævne WILLIAM GOOD, en dattersøn af den rige agent CHRISTIAN WILHELM DUNTZFELT (1762-1809), som indførte Luis i en række af sine velhavende mostres hjem, blandt hvilke Fru CÆCILIE GARRIGUES (1798-1863) særligt fattede godhed for ham. Denne uhyre elskværdige dame opretholdt et mærkeligt ægteskab med sin mand, der var dansk konsul på Cuba, medens hun sad i København med sine børn. Fra Efterslægten stammede også hans bekendtskab med SIGVARD BLOM (1816-1900) og dennes mange brødre fra det velfunderede murermester- og brandmajorhjem i Dronningens Tværgade. Helt tilbage fra tiden i Sct. Petri Skole stammede endelig bekendtskabet med grosserer-familien GOTSCHALCK i Amaliegade. Skolekammeraten FRITZ GOTSCHALCK (1816-90) forblev hele livet Luis en trofast ven og kom – som vi senere skal se – indirekte til at give stødet til »Nye Danske«s grundlæggelse.

I en forsikrings-families historie ville det være fristende at kunne betragte Luis Bramsen som en »anden generation« i et forsikringsdynasti, men det ville være urigtigt at fremstille sagen således. Der er – som vi senere skal se – ikke ringeste forbindelse mellem faders og søns tilknytning til forsikringsfaget. Fra faderens død i 1828 og indtil »Nye Danske«s grundlæggelse i 1864 formede Luis' liv som købmand sig så afvekslende, at det nærmest må siges at være et spil af tilfældigheder, at han overhovedet endte med at blive forsikringsmand.

Da Luis i 1834 var 15 år gammel, blev man i et familieråd enig om, at han næppe egnede sig til at studere, og at man iøvrigt ville være ude af stand til at financiere en sådan uddannelse. Svogeren Moltke lagde derfor billet ind på et avertissement, hvor en fabrikant H. T. STAHL, søgte en dreng til sit kontor. Luis' mor havde ikke udvalgt dette avertissement tilfældigt. Stahl var tøjfabrikant, og hun så her en mulighed for Luis til at genoptage de gode gamle slægts-traditioner fra Adelgade.

Sådan så Dragør Havn ud på den tid Luis arbejdede derude i 1830'erne for fabrikant Stahl. – Maleri af C. W. Eckersberg 1829.

Inden længe var Luis – efter tidens skik og brug – ansat uden løn, men med fri kost og logi hos familien Stahl i Østergade, hvor han delte værelse med to andre drenge. Stahl beskæftigede 100 vævestole rundt om i København og lige så mange i Dragør. I Østergade drev han farveri, vaskeri og udsalg. Kort efter blev det den nu 16-årige Luis' opgave at administrere afdelingen i Dragør og daglig forsyne de 100 Dragør-piger med råmateriale og modtage deres færdige stof, opmåle det, afregne det og med hestevogn at befordre færdigvarerne til byen, aflevere dem til vask og glitning og derefter – forsynet med nye kontanter – nå tilbage til Dragør inden aften.

Dette arbejde bestrider han et helt år og befinder sig storartet i det maleriske Dragør, selv om det kniber for ham at holde sin selskabelighed i byen ved lige, og selv om det inden længe ærgrer ham, at han skal arbejde helt uden løn. Når man skal stille klokken 5 om morgenen i Dragør, og må gå de 10-11 km både ud og hjem, bliver et aftenselskab i byen ikke af lang varighed. Heldigere er han, når han kan låne den gamle fabrikshest og ride ind.

I sin sidste tid i firmaet går han også til hånde i forretningen, men dels kan han ikke lide Madam Stahl, og dels keder det ham at være diskenspringer. Det passer ham dog godt, når »byens ansete folk« af hans eget bekendtskab kommer i butikken, og han således kan imponere Madammen med at kende folk som Fru Cæcilie Garrigues, der betaler med en hundreddalerseddel, som forretningen ikke kan veksle, men som »den lille Bramsen« – der skal til middag hos hende samme dag – lover at bringe byttepenge med til!

I foråret 1836 skilles Luis fra fabrikant Stahl i god forståelse og tager plads hos købmand SØREN JACOBSEN, der handler på Island og har kontor bag Børsen. Også her er han stadig på fri kost og logi, men får 100 rdl. om året, og nu har han den fordel at være i byens centrum, selv om han må låne gadedørsnøglen af den noget studse og uligevægtige købmand, hver gang han agter sig hjem efter klokken 9. På dette tidspunkt går købmanden nemlig i seng. Til gengæld står han op kl. 4 hver morgen, mens Luis ikke behøver at være på kontoret før kl. 8.

Hos Søren Jacobsen lærer han handel på godt og ondt. Jacobsen er en driftig og dristig købmand, der nærer dyb foragt for bogholderi, hvad der allerede to gange har foranlediget, at han er gået fallit, men begge gange er han dog endt med at kunne give fuld dividende. Han kan ofte slet ikke overskue sine pludselige og ofte meget hasarderede dispositioner. Basis for virksomheden er handel med hørkramvarer til provinskøbmændene og en solid import fra Island, men det sker, at han kaster sig ud i vilde hvede-eksporter til New York, hvor han tjener styrtende på første ladning, men taber frygteligt på de følgende, fordi hvedeprisen falder, inden de næste sendinger når frem. Luis oplever da også den tredje og sidste fallit, og denne gang er der ikke dækning.

Luis finder iøvrigt, at chefen er en sær patron og en grov karl. Han kan egentlig ikke lide ham. Men købmanden behandler Luis meget ordentligt. Han har fra starten været lidt imponeret af, at denne knægt virkelig er svoger til C.N. David, som på dette tidspunkt indtager en fremskudt stilling i det vågnende politiske liv i København. Han betragter Luis som en »fin plante«, som han dog

Den danske storkøbmand og bankier Joseph Hambro (1780-1848), grundlæggeren af del hambroske bankdynasti i England, hvor familien i 5 generationer har gjort karriere. Luis arbejdede for Hambro 1838-40.

Storkøbmanden A. N. Hansen (1798-1873) som Luis arbejdede for i årene på Dampmøllen på Bodenhoffs Plads og som han 30 år senere mødte på ny som den myndige mægler i striden med »Kjøbenhavns Brandforsikring«.

hverken har mod eller lyst til at knække. Men han bliver vanvittig irriteret, når Luis præsterer at bede om gadedørsnøglen to dage i træk for at gå til bal hos venner og bekendte. Hans egen søn får nemlig ikke lov at gå ud. Det er ham også en torn i øjet, at Luis retter i hans kladder til tyske forretningsbreve.

Søren Jacobsens tredje fallit i 1838 sætter en naturlig stopper for Luis fortsættelse i dette firma. Han er nu 19 år gammel og vil gerne begynde at tjene penge for alvor, og det står ham helt klart, at han vil være købmand.

Han får tilfældigt at vide, at en ung mand på *Hambros Dampmølle* pludselig har fået sin afsked, og at der derfor må antages at blive en ledig plads. Møllekontoret på Bodenhoffs Plads drives af Hofråd JOSEPH HAMBRO i samarbejde med A. N. HANSEN og ALFRED MANSELL.

Her får Luis – atter takket være C. N. Davids gode navn – virkelig en kontoriststilling i de hambroske møller. Det er nogle af dati-

dens matadorer i dansk handel, han her møder. Hofråden har Øregaard som sommerbolig, og A. N. Hansen ejer Kokkedal. Mansell, der er svoger til A. N. Hansen, bliver hans daglige chef. Luis oplever gamle Hambro i de sidste år, han beskæftiger sig med Dampmøllen, før han trækker sig tilbage til England, hvor sønnen CHARLES HAMBRO i mellemtiden er begyndt sin mageløse karriere. Hver aften kalder den gamle mand Luis ind til eksamination: »Hvor mange tønder hvede udlossede Königsberger-skipperen, var den god, sund og uden lugt? Hvor mange tønder mel havde engelskmanden ombord? Hvor mange sække skibsbrød af de forskellige numre har skipperen fået? Hvor meget kød, hvor meget flæsk? Hvor mange dåser grønne ærter har man henkogt og lukket den dag, hvor mange dåser sild i olie?« Luis kan svare på nogle af spørgsmålene, men ikke alle. Meget af det vedkommer ikke hans arbejdsområde, og når han svarer, at det ikke sorterer under hans departement, morer hofråden sig kosteligt og lader historien gå videre: »Nu har de minsandten *departementer* derude!« Den gamle ved god besked, men ynder at sætte de unge i forlegenhed og se, hvordan de reagerer. Det ved Luis og lader sig derfor aldrig gå på. Han har allerede gået i en hård skole hos Stahl og Jacobsen og er nu vant til at omgås folk. Det store fremskridt for ham ved ansættelsen på dampmøllen er, at han nu får 150 Rdl. om året plus gratiale og ret til at bo hjemme hos sin gamle moder, der i mellemtiden er flyttet til Sølvgade i en mindre lejlighed, efter at alle børn efterhånden er fløjet af reden.

Nu følger to år i denne virksomhed, hvor møllens unge kontorfolk arbejder meget selvstændigt. I disse år lærer Luis sig engelsk handelskorrespondance, hvad han senere er grumme taknemlig for. Iøvrigt er arbejdsstedet behageligt, ikke mindst om sommeren, når cheferne ligger på landet. Så kan man gøre sig lidt tidligt færdig, navnlig hvis man selv skal nå dampskibet fra Toldboden til Vedbæk, eller hvis der er koncert i Bellevues have. Luis går nødig glip af nogen fornøjelse...

Til Havana

»Søndag den 20. december omtrent kl. 9 lød det glade budskab: Land«
(Af Luis' rejsedagbog 1840)

Luis gjorde på sine gamle dage mange og ofte uhyre vidtløftige og meget spredte optegnelser om sit liv og de mennesker, han havde mødt. De afspejler alle en stor modtagelighed for indtryk, en forbavsende hukommelse, præget af den kontante og meget bedsteborgerlige indstilling til hele tilværelsen, som han bevarede livet igennem. Det mærkelige er blot, at alle centrale vendepunkter i hans liv altid er forbigået. Ikke blot er hans bevæggrunde til at slutte hos Hambro i foråret 1840 uomtalte, men vi skal også senere se, at heller ikke grundlæggelsen af »Nye Danske« eller hans daglige liv på kontoret er omtalt med eet eneste ord i de 24 svulmende kollegiehefter, han efterlod sig ved sin død i 1886.

Vi har derfor kun lov at formode, at Luis, der i april 1840 fyldte 21 år og nu i seks år havde uddannet sig ved handelen, alligevel efterhånden følte, at han ingen rigtige chancer ville få for at etablere sig selv herhjemme, og at han derfor måtte ud i verden og prøve lykken.

At han valgte at tage til *Cuba* må have sin forklaring i, at skolekammeraten, den allerede nævnte William Good, tidligere var draget derud, og at Williams onkel, fru Garrigues mand, stadig sad i Havana som dansk konsul, omend efterhånden under meget små forhold, fordi hans egen forretningsvirksomhed derude var slået fejl. I disse to personer må han have følt, at han ville kunne få et støttepunkt. Der må i familierådet have været enighed om at tilskynde eksperimentet, for både C. N. David og hans broder ARON DAVID lånte hver Luis 200 Rdl., og »Onkel Beutner« lovede at formidle de eventuelle forretninger på Danmark, som den 21-årige emigrant måtte kunne stable på benene i det fjerne land.

Den 8. oktober gik Luis – der hidtil ikke havde bevæget sig længere væk fra København end til Helsingør og en rejse for Hambro til Halmstad – ombord på barken »Victoria« i Hamborg. Han har i sine

optegnelser på grundlag af en dagbog givet en meget levende beskrivelse af sejladsen til Cuba, som strakte sig over 71 døgn, hvoraf de første 13 tilbragtes på Elben i blikstille vejr, 6 døgn på Nordsøen, 23 i Cowes på Englands sydkyst – med en afstikker til London – og derefter 29 strenge døgn med storm og knækket mast til Havana.

Foruden ham selv er der kun endnu een passager ombord. Det er en jævnaldrende, men ganske udlevet hamborgsk borgersøn, DIONYSIUS, som familien ikke kan holde på dydens sti og derfor eksporterer. Alt det positive i Luis kommer frem ved beskrivelsen af denne lidet attraktive medpassager, der har levet »et dårligt og udsvævende natteliv« i de hamborgske knejper, henført af polkakældrenes »Schenckmamsellen« i tidens traditionelle dristige polka-bukser og skråhue. Luis kan *intet* tiltrækkende se i en sådan livsform, men foretrækker det glade og naturlige liv, han selv har ført i københavnske bourgeois-kredse. Denne hamborger-knægt, der er kravlet ud af vinduet, når hans fader låsede ham inde, fylder ham med foragt. Luis har selv levet frit, men under ansvar, og han har hele sit livsmod i behold. Han venter sig så meget af verden, hvorimod den uheldige Dionysius synes færdig med alt og er ganske ligeglad med, hvor familien sender ham hen, og som endog under en orkan undervejs koldblodigt erklærer, at han i og for sig er ligeglad, om skibet går under. Denne type er Luis så meget imod, at han senere – nok så ensom – på Cuba nægter sig hjemme, da Dionysius opsøger ham.

Opholdet i Cowes, der må forlænges, fordi »Victoria«s kaptajn har opbragt et forladt skib og skal have opbringningspenge, bliver en herlig oplevelse for Luis, ikke mindst fordi kroværtens niece, den 20-årige Miss CAROLINE, er så henrivende, at Luis letfængelige hjerte straks sættes i brand. Han synes selv, at han taler flydende engelsk, da de skilles. Han vedligeholder korrespondance med hende under hele sit Cuba-ophold. En tur til London med kaptajnen bliver også uforglemmelig, bl. a. fordi Luis her for første gang oplever at køre med jernbane, hvis hastighed gør et voldsomt indtryk på ham.

På hele sørejsen inddeler han sin dag fornuftigt, studerer spansk om eftermiddagen og filosoferer om aftenen.

Den 21. december 1840 står »Victoria« omsider ind i Havanas havn.

På Cuba

»Med Paquetten Carlos Habanero er fra Hr. Luis Bramsen
i Havana hjemkommet 200.000 stk. forskellige Cigarer«.
(Dansk avisannonce 1844)

Luis blev på Cuba i 14 måneder. Selv om de første uger var overvældende med nye indtryk, blev hans ophold på øen ingeniende nogen dans på roser. Han genfandt hurtigt sin lidt mutte skolekammerat William Good, som viste sig »venlig, men heller ikke mere«. Den gamle konsul Garrigues fandt han langt elskværdigere, men hans indflydelse og forbindelser var meget begrænsede. Det var dog Good, der en af de første dage introducerede ham til DON JOSÉ MIRA, en lille smuk og venlig spanier, der under hele opholdet blev Luis' virkelige faste holdepunkt. Han var cigarfabrikant og levede ugift med en nevø lidt uden for byen. Han tilbød med spansk gæstfrihed Luis at bo hos sig, indtil han fik arbejde. Han ville i og for sig også gerne overveje at beskæftige Luis på samme måde, som han havde uddannet Good nogle år forinden. Luis var meget charmeret af denne kultiverede spanier, som talte fransk og hæderligt engelsk, men gerne ville trænes mere ved at konversere Luis. Da Mira spillede violin og Luis guitar, havde de også fornøjelse af at spille sammen. Den første tid gik således sorgløst. Luis var kommet på den bedste årstid, hvor klimaet var udholdeligt, og han studerede med interesse i den første tid Miras cigarfremstilling og hans måde at kalkulere på.

Efter et par måneders tid meddelte den gamle konsul, at Luis kunne få en stilling i *St. Jago de Cuba* på den anden side af øen med fri station og 40 dollars om måneden. Sidst i februar forlod Luis derfor sin gæstfrie ven Mira for med jernbane, muldyr og kystdamper at nå *St. Jago* i løbet af en uges tid.

På den nye arbejdsplads, *Wright Books & Co.*, arbejdede han nu som kontorist. Firmaet var en uhyre omfattende virksomhed, som ejede hundredvis af negre og eksporterede kaffe og sukker til De forenede Stater, navnlig til Baltimore. I firmaets store ejendom lå kontorerne til gaden, men i sidefløjen havde 15 kontorister deres

værelser ud til en bred veranda, hvor de dagligt spiste sammen. Luis noterer uden større medfølelse: »Ikke så ganske sjældent krydredes måltiderne ved at en neger blev strøget til pælen og pisket lige nedenfor i gården; men det var dog kun, når det var højst nødvendigt for disciplinen«.

I de første måneder på Cuba med de mange indtryk af nye og ukendte forhold og med faste holdepunkter hos Garrigues og Mira havde Luis næsten ikke haft tid til at længes hjem. Men her i St. Jago, hvor han ikke kendte en sjæl og bare var indrulleret som et nummer i det store firma, begyndte hjemlængslen at nage ham. Det pinte ham, at han ingen havde at tale med og ingen at dele sine iagttagelser med. Hans 22 års fødselsdag i april 1841 blev fejret i største ubemærkethed med 90° Fahrenheit i skyggen, men han fik dog gudske- lov fra sin veninde i Cowes et brev, som ankom netop på dagen. Til ensomheden kom i sommerens løb *den gule feber*, som dengang hørte med til alle nyankomnes første besværligheder. Han gennemgik hele den krabate kur: fødderne i så varmt vand, han kunne tåle. Et vinglas amerikansk olie. Åreladning på armene og 50 igler på maven. Og så sultekur i 14 dage. Efter en måneds forløb var han aldeles afkræftet og lå nu længe som rekonvalescent i evig kamp med kakerlakker og væggelus hos den spanske familie, som han af firmaet under sin sygdom var blevet indkvarteret hos.

Da han endelig var kommet nogenlunde til hæfterne og skulle begynde at gøre nytte igen, fik han brev fra Good i Havana med tilbud om en stilling i samme firma, som vennen arbejdede i. Her skulle han have 58 dollars om måneden og udsigt til 85, hvis man blev fornøjet med ham. Luis var i syv sind. Han havde kun været i St. Jago i 3½ måned og havde ligget syg i over 6 uger. Firmaet havde betalt hans rejse derud. Kunne han være bekendt at rejse igen? Firmaet viste sig imidlertid meget forstående, og 15. juni var Luis på vej tilbage med ca. 100 dollars i sin pengepose. Det var derfor lidt bittert for ham, at disse penge blev narret fra ham på rejsen af en hjælpsom spanier, der tilbød at give ham en »bankanvisning« for dem. På rejsen fik Luis iøvrigt et nyt tilbagefald af feber og nåede ret elendig til Havana efter 10 dages anstrengende rejse.

Nu indtrådte han i handelsfirmaet *Ramirez Hermanos* midt i den

glødende sommer og genoptog forbindelsen med Good, Garrigues og Mira. Men Good irriterede ham mere og mere. Denne unge københavner var kommet til Cuba sammen med sin onkel allerede i 15-års alderen og følte sig ganske hjemme. Intet bandt ham til Danmark, og hans tilpasning til klimaet var et længst overstået problem. Det kedede ham at høre den sentimentale Luis, der led af mangel på omgang, permanent hjemvé, snakke sentimentalt om Danmark. Iøvrigt plagedes Luis nu også af den hverdagsfeber, som er det næste normale led i sygdommens forløb. Kun gennem sin brevskrivning kunne han aflede sin hjemvé, og med sin gamle trofaste veninde i København, fru Garrigues, udvekslede han talrige breve, ligesom også vennen Sigvard Blom var en trofast brevsriver.

Da det første år var gået, og den kølige tid vendte tilbage, steg humøret og helbredet atter, og ved juletid 1841 var han allerede begyndt at vænne sig til livet på Cuba. Det hjalp også svært, at »Onkel Beutner« i sine breve havde vist sig helt indforstået med Luis' forslag om at søge at skabe et marked i København for de hidtil ukendte Havana-cigarer og gerne stillede midler til rådighed for de første sendinger. Forhandlingen overdrog Beutner til Porcelænshandler L. SIESBYE i en kælder i Rådhusstræde. Denne nye import blev en stor succes, så stor, at Siesbye inden længe kunne flytte sin butik til et langt bedre sted på Vimmelskaftet og nu i dagspressen begyndte at reklamere med »*Bramsens Havana cigarer*«. Det var naturligvis Mira, der blev leverandør til disse sendinger, og Luis var stolt som en spanier ved at kunne gengælde sin vens gæstfrihed og venskab med at blive en god og solid, kontant betalende kunde for ret anselige partier. »Onkel Beutner« kalkulerede cigarernes udsalgspris i København og afregnede med Luis på fifty-fifty-basis. Inden længe kunne den unge købmand i Havana notere, at han havde tilbagebetalt sit rejselån til C.N. David og dennes broder og endda stadig kunne modtage penge fra onklen i København.

Mira havde i starten bare moret sig over sin unge protegés iver for at skabe et nyt marked for hans cigarer. Men da han efterhånden så, hvordan Luis i al sin fritid arbejdede med den lille private forretning, hvor punktlig han afregnede, og hvor helt reel han var i

forretningssager, begyndte han – først i spøg, men inden længe for ramme alvor – at spørge Luis, om han ikke kunne tænke sig at blive hans agent i De forenede Stater med fast bopæl i New York. Her var et betydelig større og endnu langt fra effektivt opdyrket marked.

Luis vendte og drejede sagen, kalkulerede og forhandlede. Jo, han kunne godt se perspektivet i dette projekt. Mira tilbød frit ophold og fri station overalt i USA plus en løn svarende til hans nuværende 68 dollars om måneden i det første år og derefter – hvis han ønskede det – kommission eller andel i den fremtidige forretning. Der var sådan set alt at vinde og ikke så forfærdelig meget at tabe, navnlig fordi han stadig i perioder led under Cubas lunefulde klima. Luis rådførte sig med gamle konsul Garrigues, idet han havde besluttet, at *hans* dom skulle gøre udslaget. Garrigues rådede ham til at acceptere, og den 1. marts 1842 forlod Luis sin stilling hos *Ramirez Hermanos* og flyttede atter ud til Mira, for 14 dage senere at forlade Cuba for stedsse.

I sin dagbog noterer han:

I overmorgen forlader jeg Havana, vistnok uden noget rørende optrin. Når jeg undtager hr. Garrigues og Mira, så er her ikke en sjæl, jeg bryder mig om, ikke en hund! Det er meget sagt, men det er sandt! Her er, udover disse tvende mennesker, ingen jeg skylder så megen erkjendtlighed, som kan ligge på en negl, ingen for hvem jeg føler den mindste interesse, og der er heller ingen foruden dem, som ved afskeden vil give mig et hjerteligt håndtryk, Hvor forskelligt fra, da jeg forlod København!

Det er ord, der vidner om, at den livsglade Luis i modgang og usikkerhed kunne blive forbitret, og meget aggressiv. Det er iøvrigt et karaktertræk, der kommer frem adskillige gange senere i hans liv.

Til New York

»Der tales alle mulige sprog, og det generer mig ikke at tage del i samtaler, om de føres på tysk, fransk, engelsk eller spansk.«
(Af Luis' rejsedagbog 1842)

Den 16. marts 1842 sejler han med et stort og imponerende dampskib i løbet af tre døgn tværs over Floridabugten til New Orleans, hvor han bliver en hel måned for at knytte sine første forhandlerforbindelser. Han fortsætter over Mobile til Montgomery og derfra pr. diligence til Columbus i Georgia og videre til Charleston. Derfra over Washington, Baltimore og Philadelphia til New York, hvortil han når frem godt to måneder efter sin afrejse fra Havana. Han er livet kolossalt op ved luftforandringen og de nye omgivelser. Han gør mange bekendtskaber på vejen, og hans iagttagelsesevne og modtagelighed for nye indtryk, der var sløvet så påfaldende under opholdet på Cuba, kommer atter til rig udfoldelse. Han noterer således stolt, at et tysk ægtepar, som han træffer undervejs, senere skriver til ham, at de har opkaldt deres førstefødte efter ham!

Så snart han har fundet sig til rette på et pensionat i New York, lejer han sig et kontor *downtown* på hjørnet af Wall Street og Broadway på 1. sal med tre fag til gaden. Det kan han få for 100 dollars om året, og det anser han for rasende billigt. Hos den danske apoteker NEERGAARD møder han en gammel skolekammerat og ven, JOHAN CHRISTIAN RICHTER, som han sidst har truffet i London. Richter har en dansk ven, CHRISTEN BOCK, der er ansat som leder af en lille cigarshop på hjørnet af Broadway og Prince Street. Bock er lidt ældre end Luis, men en smule forknyt og fortrykt og meget småt kørende. Inden længe foreslår Bock, at Luis selv skal etablere et cigarudsalg på Broadway og overlade bestyrelsen af dette til ham. 1. september 1842 – 3½ måned efter Luis' ankomst til byen – åbner de to venner på Broadway »*New Yorks smukkeste cigarbutik*«. Forretningen har to store vinduer med spejlglassruder på hver side af en statelig indgangsdør, og vinduerne er fyldt med de skønneste kasser, af hvilke de uåbnede i reglen er tomme. Alle vægge er ligeledes

fyldt med tomme kasser, mens store stabler af fyldte kasser står på gulvet udenom en lille, koket salgspult, flankeret af to store, grønne orangetræer, som Luis har købt for en slik af en auktionsholder i forretningen ved siden af. Butikken må drives i Bocks navn, da Luis som *wholesaler* ikke tillige kan drive detailhandel.

Bocks idé viser sig snart at være så god, at de to venner kan åbne endnu et udsalg længere downtown på Broadway, og allerede nu flytter Luis til et bedre pensionat. I april 1843 rejser han på en forretningsrejse nordpå til Boston og Buffalo for her at knytte aftaler med nye aftagere af Havana-cigarer. Den eneste skuffelse, han har det første år i New York, er, at hans ven SIGVARD BLOM, som har annonceret, at han vil komme til Staterne og slutte sig til Luis' virksomhed, sender afbud. Han har – som sædvanlig – i sidste øjeblik bestemt sig om.

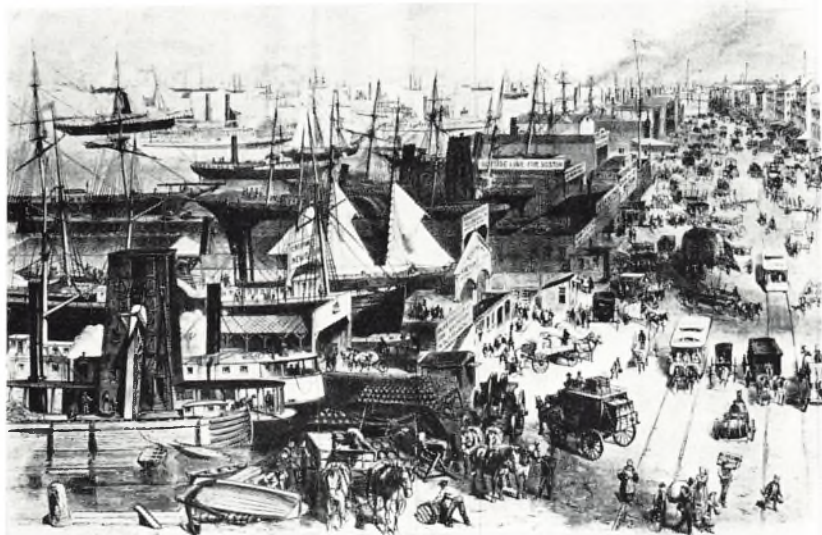
I juni 1843 får Luis tilfældigt at vide, at en dansk familie er ankommet til New York og er taget ind i et pensionat hos Madame *Larrak* i Greenwich Street. Kredsen af danske i New York er endnu ikke større, end at Luis føler det naturligt at aflægge en høfligheds-visit. Det gør han – og dette besøg bliver afgørende for hele hans fremtidige skæbne.

Den nyankomne familie er den 50-årige overauditor *Niels Frederik Lassen* med hustru og seks børn, der lige er arriveret med sejlskibet »*Sir Isaac Newton*« efter en hård to måneders rejse. Familien tager vel imod Luis, som i dagens anledning har taget sit bedste tøj på. Han, som ikke har set en dansk pige i over tre år, bliver næsten forvirret ved synet af ikke mindre end tre henrivende døtre på henholdsvis 22, 20 og 15 år. Den første times tid kan han ikke finde ud af, hvem der er den dejligste: den 22-årige *Camilla* eller den 20-årige *Josephine*, men inden han går, ved han, at det er *Camilla*, det drejer sig om.

I de følgende seks uger er han familiens opvartende kavaller, meget charmeret af den smukke, blide og venlige fru Lassen, men også i høj grad tiltalt af den elegante, nervøse og noget rastløse Lassen. Ad omveje erfarer han, at overauditoren har forladt Danmark i protest mod en dom, der var overgået ham som byfoged i Frederikshavn. Han er for år tilbage blevet dømt for ulovlig omgang med

Broadway in New York, som hovedgaden tog sig ud i 1840'erne, da Luis her åbnede sin første cigarforretning. – Samtidig tegning.

Myldrende dagligliv i New Yorks havn i 1840'erne. Her mødte Luis op, når han skulle indklare sine mange store cigar-sendinger fra vennen Mira i Havana. – Samtidig tegning.

strandingsgoods og har fået en bøde på 50 Rdl. Ved Viborg Overret er han i 1838 blevet frifundet for tiltale, men da anklagemyndigheden derefter appellerer dommen til højesteret, har Lassen forladt landet i vrede med hele sin familie. (At han havde ret til at føle sig krænket fremgår af, at han – seks år senere – *frikendtes* for Højesteret og fik tillagt en årlig pension på 1000 Rdl. at nyde, hvor han ville).

Da familien Lassen efter 6 ugers forløb rejser til St. Louis, hvor Lassen agter at slå sig ned, har Luis endnu ikke haft mod til at erklære Camilla sin kærlighed. Næppe er familien den 11. juli 1843 afrejst, før Luis bliver grebet af panik. Hvorfor har han ikke friet, hvorfor er han altid fejt og forsigtig, når det drejer sig om de store afgørelser? Han *er* jo i stand til at gifte sig. New York er jo billig at leve i, og forretningen går jo stort. Mira har i sine breve kun gode ord tilovers for ham. Tænk, hvis han udsætter sig for misforståelser ved sin tilbageholdenhed og måske ser Camilla røvet af en anden, derovre i »the far West«.

Midt i august får han imidlertid uventet et brev fra Lassen af mere forretningsmæssig karakter, og ved besvarelsen af dette drister han sig til »*at udtale sig uforbeholdent over for faderen*« og bede ham afgøre, hvorvidt han vil overlade datteren et til hende medfølgende brev.

I tre uger går han hvileløst rundt i New York og venter på svar på dette livsvigtige brev, indtil han den 13. september står med Lassens svar i hånden. Det er positivt! Dagen efter kommer et brev fra Camilla. Nu er Luis fuldstændig salig og stormer op til Bock for at meddele ham den vidunderlige nyhed.

*

Han lejede nu i hast et lille, ledigt hus i nærheden af Broadway. Det kostede 150 dollars om året. Der var to værelser for nedent, dagligstue og spisestue, og to værelser ovenpå, soveværelse og pigekammer. Han overlod til Bock at møblere det; selv havde han ingen ro på sig. Han måtte hurtigst muligt til St. Louis og hente sin brud, men først måtte han ekviperes standsmæssigt. Garderoben blev fornyet fra top til tå og bryllupskuffert anskaffet – en solid gul læderkuffert med jernramme og messingnagler, som kunne tåle at falde af en diligence. Han købte også en stor sort, spansk kappe til de kolde

Miniature af den 21-årige Camilla Lassen (1820-79), malet omkring 1840, kort før familiens afrejse til Amerika. Det er ikke svært at forestille sig, at mødet med denne unge pige i New York i juni 1843 gjorde et uudsletteligt indtryk på den 24-årige Luis, der ikke havde set en dansk pige i over 3 år. – Kopi af Fanny Falkner efter fotografi af den forsvundne original.

Camilla Lassens yndige moder Christine Lassen, f. Giede (1799-1846), malet som nygift i 21-års alderen, omkring 1820. Hun døde rodløs og bekymret i St. Louis efter knap 3 års ophold i Amerika. – Miniaturekopi af Fanny Falkner efter original i familien Heerings eje.

Camilla Lassens fader, den uligevægtige overauditor Niels Frederik Lassen (1793-1865), der i vrede over en uretfærdig dom forlod Danmark i 1843, og som kom til at spille en afgørende rolle for Luis' tilbagevenden til Danmark. Malet omkring 1820, da Lassen var 27 år. – Miniaturekopi som foranstående.

nætter og noterer stolt, at den ikke alene gjorde fyldest på hans bryllupsrejse, men 5 år senere også blev båret af hans broder Peter i krigen 1848 og beskyttede den kære broder, da han plejede de sårede under Stribs bombardement.

Den 20. oktober nåede han efter en lang og forceret rejse til St. Louis. Han ankom sent om aftenen og tog ind på et hotel, da han fandt, at det var for sent på natten til at opsøge familien. Tidligt næste morgen fandt han deres hus, men mens han betænkte sig på at trænge ind så tidligt, så han den 15-årige Emilie i et vindue. Et øjeblik efter blev han omfavnet af hele familien med Camilla i spidsen.

Efter 8 dages ophold i St. Louis blev Luis den 29. oktober viet til Camilla. Luis var så lykkelig som nogensinde og samtidig glad og stolt og lidt bæret over den tillid, hans svigerfader nu viste ham. Til hans forbavselse havde Lassen nemlig en fiks og færdig plan liggende, der gik ud på, at de – svigerfader og svigersøn – fremtidig skulle drive forretning sammen i New York, og at Lassen, som var en temmelig velstående mand, var villig til at skyde betydelige beløb ind i foretagendet. Den rastløse Lassen var nemlig allerede træt af at være i St. Louis og vil gerne flytte tilbage til New York.

Luis rejste lykkelig på bryllupsrejse med Camilla, og parret nåede velbeholdent tilbage til New York en måned senere. Bock havde gjort underværker i det lille hus, og Luis var fuld af beundring for hans dispositioner og gode smag, der ganske overgik hans egen. Camilla bragte af nærliggende grunde ikke meget med, men var henrykt for det nye hjem.

*

De unge får nok at gøre. Camilla har i bryllupsgave fået penge af sin far til et piano, som omgående bliver anskaffet. Luis er kommet godt bagefter i sin daglige forretning og konstaterer med stor bekymring et tab på 400 dollars, fordi en forsikringspolice på en forlist sending cigarer ikke er blevet tegnet i tide under hans fravær. 400 dollars svarer til næsten 5 måneders gage. Han kan ikke få sig selv til at fortælle Camilla om dette hårde økonomiske slag, som han alene bærer ansvaret for.

Imidlertid har han den glæde, at den elskelige, men altid ubeslut-

somme SIGVARD BLOM nu omsider har taget sig sammen til at rejse til New York. De unge nygifte rydder omgående soveværelset for at skaffe plads til ham. Blom ankommer tæt op under jul, og de tre fejrer julen 1843 sammen på den hyggeligste måde i selskab med Christen Bock.

Forretningen går fremdeles fint. For at skaffe Camillas ældste broder, NIELS PETER, som samtidig er kommet til New York, et job, åbner Luis et tredje udsalg i et lille fordelagtigt lokale i Wall Street.

Luis og Camilla drøfter naturligvis det fremtidige samarbejde med svigerfaderen, som Luis venter sig så meget af. Lassen har anmeldt sin ankomst til New York i løbet af foråret. Det forbavser Luis meget, at Camilla på ingen måde er begejstret for tanken. Hun beder ham meget indtrængende betænke, hvad han gør, og advarer ham mod at bringe sig i noget afhængighedsforhold til hendes fader. Hun kan ikke angive anden grund end »sit instinkt«!

Lassen anviser kort efter fra St. Louis de første af de aftalte beløb, men giver til Luis' forbavselse anvisning på indkøb af bestemte amerikanske statsobligationer til en nærmere angivet, lav kurs. Det viser sig, at kursen i New York ikke svarer til Lassens opgivelser – der er nemlig flere serier – og Luis har aldrig før haft med den slags at gøre. Han bliver irriteret og usikker. Når Lassen ønsker at gå sammen med ham, hvorfor så købe *obligationer*, når det er *cigarer*, det drejer sig om?

Luis investerer derefter svigerfaderens penge i nogle store cigaropkøb, idet han stiller forøget rembours til disposition for Mira i Havana. Han føler, at dette må stemme med Lassens intentioner, når han nu partout og helt på eget initiativ ønsker at gå sammen i forretning med sin svigersøn!

Da vi kun har Luis' egen fremstilling af sagen og ikke engang kender størrelsen af de beløb, der var tale om – formentlig et par tusinde dollars – er det svært at bedømme, om Luis ved denne disposition handler forsvarligt. Havde han kendt sin svigerfader bedre, og havde han lyttet lidt mere til sin Camilla, havde han i alle tilfælde næppe disponeret mod Lassens ordre. – Men foreløbig sker der intet. Lassen sidder jo stadig i St. Louis.

For Sigvard Blom, som Luis altid havde ønsket at samarbejde med – hvad han i øvrigt i høj grad kom til senere i sit liv – var det ikke så lidt af en skuffelse at erfare, at LASSEN nu skulle indtage den stilling, som *han* med *sine* rigelige midler havde drømt om at få.

Imidlertid fik Bock interesseret Blom i en gammel plan, som den ubemidlede Bock aldrig på egen hånd havde kunnet realisere: at udnytte et amerikansk patent på fremstilling af *camphin* til belysning i Danmark. Blom viste sig villig til at sætte penge i et sådant projekt på fifty-fifty basis, og hen på sommeren 1844 rejste Bock og Blom sammen til Danmark. Blom tjente 1500 rdl. på denne forretning ved simpelthen at afhænde sine rettigheder ved hjemkomsten, og derefter gik han atter ind i sin gamle stilling, som han så gerne havde villet forlade. Den vægelsindede Bloms Amerika-rejse blev altså ingeniørlunde forgæves. (Det bør tilføjes, at Christen Bock fik glæde af patentet og tjente så godt, at han i 1853 kunne købe papirfabrikken »*Klippan*« i Skåne, hvis ledelse han forestod i de sidste 32 år af sit liv).

Kort før Bloms afrejse – altså sidst i juni 1844 – kom Lassen alene til New York, og også han flyttede nu ind i Luis' og Camillas lille hus, der derefter var befolket til bristepunktet.

Inden mange dage var gået, begyndte Lassens sædvanlige uro og rastløshed og kom helt til udbrud, så snart Blom var rejst. Hans humør var nu uhyre svingende. Den ene dag så han på hus til sig selv og hele sin store familie; den næste lejede han kontor i Front Street til det nye fælles firma, men ind imellem tabte han sin tillid til det hele. Udgangspunktet var stadig det samme. Luis havde handlet mod hans ordre og allerede disponeret forkert. Lassen var blevet urolig for sine penge. Det nyttede ikke, at Luis forelagde ham sin status, der viste, at der var god valuta for alt, hvad Luis skyldte, såvel Lassen som andre, og at forretningen var god og sund og i udvikling.

*

De følgende uger bliver et helvede for det unge par. Når Luis er på kontoret, plager Lassen sin datter med kritik af Luis' dispositioner. Luis vil med sikkerhed ødelægge både ham og dem alle! Al den tvivl, selvhævdelse, mistro og nervøsitet, der har været den nu 51-årige mands typiske karaktertræk gennem hele livet, og som datte-

ren aner, men som den naive Luis ikke instinktivt har kunnet gennemskue, bryder nu ud i lys lue, forstærket af det tunge ansvar, Lassen selv føler over for sin familie, som han af krænket stolthed har bragt ud i en højst usikker fremtid. Luis finder Camilla grædende hver dag, når han kommer hjem fra kontoret. Det er simpelthen ikke til at holde ud.

Allerede i juli måned – 3-4 uger efter Lassens ankomst – går Luis til en sagfører. Nu skal der gøres rent bord. Lassen skal få sine penge, koste hvad det vil! Dette må have en ende, skønt det er Lassen selv, der har foreslået samarbejdet. Luis har aldrig bedt ham om én cent. Luis føler sig skammelig behandlet, men har nu kun ét ønske – som Camilla fuldt ud deler – *at skilles fra svigerfaderen for enhver pris!*

Luis giver Lassen pant i alle varer, som er betalt. Han dækker næsten hele det – intetsteds i Luis' optegnelser angivne – beløb, som Lassen har stående i forretningen. For at skaffe resten af pengene kontant sælger Luis alt butiks- og kontorinventar, ja endogså sine egne møbler på soveværelset nær. Nu piner tabet på de 400 dollars for den manglende forsikring ham nemlig for alvor. – Denne tvangsrealisation er naturligvis dømt til at give underskud, men Luis er villig til alt, bare han kan blive Lassen kvit. Da hele boet er gjort op, og Lassen er fuldt dækket, viser opgørelsen en samlet underbalance på 1600 dollars, svarende til 3000 rdl. Disse 1600 dollars skylder han Mira, der med sædvanlig imødekommenhed accepterer at få dem betalt over 10 år med 400 rdl. om året.

»Og hver skilling blev punktlig betalt« skriver Luis harmdirrende i sine erindringer 30 år senere.

Luis skriver derimod ikke ét ord om afskeden med Lassen, som hverken han eller Camilla nogensinde genså. Men han citerer et gribende brev til Camilla fra hendes mor i St. Louis, hvori hun skriver: »Jeg frygter ikke for dit udkomme, hvor Luis er – vi samles nok alle igen i New York, når tiden har slettet, hvad der fra begge sider var fejlagtigt. Tænk dig Bedstefars glæde, hvis I tager til København. Du, som med Guds hjælp gør ham til oldefar om kort tid, vil være hans erstatning for al hans sorg. (Fru Lassens far, gamle NIELS GIEDE, var fraskilt, og flere af hans børn var døde under tra-

giske omstændigheder). *Du* skal stå ved de gamles side i stedet for mig, når de engang kaldes bort... Brevet slutter med moderlige råd til Camilla, der er i tredje måned...

*

Inden vi følger Luis og Camilla til et sommerpensionat i Hoboken, hvor de nu ville overveje situationen, har læseren næsten et uafviseligt krav på at få at vide, hvordan det siden gik familien Lassen. Man må sige, at det *var* et stort ansvar, Niels Frederik Lassen havde taget på sig. Hans kone og tre af børnene gik til grunde.

Fru CHRISTINE LASSEN (1799-1846) døde rodløs og bekymret i St. Louis efter tre års ophold i Amerika.

NIELS PETER LASSEN (1819-93) giftede sig i 1844 i New York med ARMENIA THOMSEN. Han blev skibshandler og klarede sig godt. Han besøgte Luis og Camilla i København i 1870'erne.

JOSEPHINE LASSEN (1822-52) døde ung og ugift.

EMILIE LASSEN (1827-1915) giftede sig i 1847 i St. Louis med stadsingeniør HENRY KAYSER, med hvem hun fik syv børn. Luis' søn ALFRED besøgte familien i 1870 under sin tandlægeuddannelse i Amerika.

CHARLOTTE LASSEN (1830-1852) blev i 1850-52 anbragt af Lassen – mod betaling og efter skriftlig overenskomst(!) – hos Luis og Camilla i København. Rejste derefter tilbage til St. Louis for at gifte sig med tømmerhandler ADOLPH BÖCKLER. Døde i barselseng 9 måneder efter, 22 år gammel.

WILLIAM LASSEN (1836-1854) blev efter moderens død anbragt hos søsteren Emilie i St. Louis. Han døde kort før sin 18-års fødselsdag.

Og Lassen selv? Lassen, som den dag i dag får skyld for alt, hvad det måtte være af usympatiske træk hos Luis' og Camillas talrige efterkommere, hvad blev der af ham?

Han forlod New York kort efter opgøret og realisationen af sit pant og vendte tilbage til St. Louis. Da hans stakkels kone, der aldrig kunne indrette sig på den nye urolige levevis, døde allerede 1846, anbragte han den 10-årige William hos den nygifte Emilie og rejste med de to kønne døtre, den 25-årige Josephine og den 17-årige Charlotte, tilbage til Europa og slog sig ned i Nizza i nogle år. Her-

fra sendte han som nævnt Charlotte til Danmark, og kort efter tog Josephine – for at slippe væk fra Lassen og en kærlighedsaffære med en italiensk officer – stilling hos et sydamerikansk ægtepar og rejste med dem til Valparaiso, hvor hun som nævnt døde få år efter.

Fra 1850 til sin død i 1865 levede Lassen ensomt i Stuttgart uden nogensinde at gense nogen af sine tre endnu levende børn udover et glimt af Charlotte i 1852 i Slesvig by, da hun var på rejse tilbage til St. Louis. Hvad han ellers tog sit til, ved næppe nogen, men det er sikkert, at han aldrig satte sine ben i Danmark mere. Når Luis kunne følge ham til det sidste, var det kun, fordi han hvert år drog omsorg for, at Lassens pension blev fremsendt til Stuttgart.

Af denne beretning kan man måske driste sig til at fastslå, at Luis næppe kunne have fundet en sødere og klogere kone end Camilla, *men at man kunne have undt ham en mere sympatisk og mere ligevægtig svigerfar!*

Hjem til København igen

»Den korte modgang regner jeg ikke. Det var kun midlet
for at vende alt, som det blev!«

(Af Luis' rejsedagbog 1844)

Vi forlod det unge, stærkt oprevne par – Camilla var som nævnt i tredje måned – da de med de resterende, meget små midler var taget ud på et billigt sommerpensionat i Hoboken. Hvad tænkte de sig nu?

I virkeligheden anede den medtagne Luis ikke, hvad han ville, efter at hans virksomhed nu var slået i stykker. En tid overvejede han at tage til Frankrig, men det blev ham frarådet. Foreløbig påtog han sig noget oversættelsesarbejde fra spansk til engelsk. I en optimistisk periode oversatte han H. C. Andersens i 1835 udsendte »*Improvisatoren*« til engelsk, men efter mange forgæves forsøg hos amerikanske forlæggere fik han manuskriptet i hovedet igen.

Ét lyspunkt i denne vanskelige tid havde han dog! Breve fra »Onkel Beutner« bekræftede, at cigarimporten til København stadig gik strålende, og onkelen havde nu også gode ordrer fra Hambro i London. Det sidste års salg hjemme havde indbragt Luis 800 rdl. som hans halvpart, og Beutner tilføjede, at hvis Luis kom til København, ville forretningen være hans helt og fuldt fra det øjeblik, han gik i land. Det var *denne* oplysning, der fik Luis og Camilla til at tage deres endelige beslutning om at vende tilbage til København. Sigvard Bloms broder JULIUS, der var underrettet om situationen, sendte ham i øvrigt rundhåndet 1000 frcs »til hjælp, hvis han skulle være i trang«.

Fra det øjeblik beslutningen var taget, faldt Luis til ro, og han og Camilla nød endnu en sommermåned hos den venlige vært i Hoboken, der syntes så godt om det unge par, at han tilbød dem at blive, så længe de ville, selv om det kunne komme til at knibe med betalingen. Så fik de omsider skibslejlighed.

Midt i september 1844 sejlede de fra New York. Årstiden var barsk og vejret hårdt. Camilla, der nu var i fjerde måned, tilbragte

Justitsråd Ludvig Ernst Bramsens 69-årige enke Marie Cathrine omgivet af sine 8 børn, 1845. Billedet er taget i anledning af Luis' hjemkomst fra Havana. Bagest ses: Luis, lægen Peter, Marie-Kirstine (Mikke), enke efter distriktskirurg Fr. Vilh. Tetens. I midten: Ida (gift med Justitsråd Peter Klein), Louise Ernestine (gift med oversætteren A.L. J. Moltke), gamle Marie Cathrine og tandlægen Lorentz. Forrest: Vilhelmine (ugift) og Georgine (gift med professor, dr. phil. C.N. David). – Daguerreotypi.

hver tålelig time på dækket i familiens amerikanske gyngestol, som var surret fast til masten. Trods vejret havde de dog så gunstig vind, at turen hjem blev gjort på seks uger. Strækningen fra Landsend ved Kanalens begyndelse til Altona havn sejlede de på 72 timer. Luis mindede, at han havde været 50 dage om den samme strækning på sin udrejse fire år tidligere.

Få dage efter ankomsten til Altona var der stor gensynsglæde i København, hvor Luis bl.a. blev fotograferet for første gang i sit liv, både alene og sammen med sin gamle mor og de syv søskende.

Så kan vi da endelig få at se, hvordan han så ud! Hele sit liv igennem var han ganske fornøjet med sit udseende, men under Cu-

ba-opholdet klagede han over sin spinkelhed og ringe vægt og glædede sig over at have fået lidt mere huld i New York. Familiebilledet viser, at han ikke længere har grund til at klage. Han tager sig jo ud som en vældig tyksak ved siden af sine asketisk udseende brødre Peter og Lorentz.

Tidligste fotografi (daguerreotypi) af Luis, taget umiddelbart efter hans hjemkomst fra Amerika, omkring julen 1844.

Grosserer i København

*»Man må minde godtfolk om, at man
har været i Stalterne«*

(Af Luis' optegnelser)

Næppe er gensynsfestlighederne overstået, før Luis er i byen for at finde et sted at bo. Han lejer lejlighed på hjørnet af Skindergade og Klosterstræde, øverst oppe, stor nok til at han kan leje ét værelse ud. Her føder Camilla knapt fire måneder efter hjemkomsten den første af de 9 børn, som hun og Luis i de følgende 19 år skulle sætte i verden. Det bliver en dreng, JULIUS, og det er ham, der senere bliver far til »Nye Danske«s tredje direktør, EIGIL BRAMSEN.

Luis tager straks fat på cigar-importen og løser borgerskab som grosserer. Han konstaterer med glæde, at den trofaste og hæderlige Siesbye har varetaget salget overordentlig effektivt, og at »Bramsens cigarer« i stigende grad ryges netop af den kreds, som Luis beundrer, og som han gerne selv vil tilhøre: »Byens bedre borgerskab«. Luis, der kender begge ender af forretningen, kan nu ganske anderledes effektivt tage sig af indkøbene, og »Onkel Beutner« overlader ham som aftalt hele forretningen. Allerede i Amerika har Luis lært sig, at man ofte særdeles billigt kan købe cigarpartier, der er strandet uindløst i New Yorks frihavn, og denne gunstige indkøbsform praktiserer han nu med held fra København. Han administrerer alt fra sin lejlighed, lever sparsommeligt og føler sig glad og lykkelig over at være tilbage i sit kære Danmark, som han i perioder har savnet så grænseløst. Men importen giver ham alligevel ikke nok at bestille, og han begynder nu at give privatundervisning i engelsk. Sommeren 1846 ligger han på landet i Falkoner Alléen på Frederiksberg og omgås med stor fornøjelse Camillas gamle, ensomme morfader NIELS GIEDE, der er grænseløst lykkelig for at høre nyt om sin yndlingsdatter fru Lassen, men som kort efter må erfare hendes død.

Inden længe erhverver Luis en ny elev i engelsk, som får stor betydning for ham. Det er »Onkel Beutner«s svoger MICHAEL DREW-

SEN, den ene af de to Drewsen-sønner, der nu har overtaget »Strandmøllen« efter deres fremragende dygtige far J. C. Drewsen.

Michael Drewsen fortæller Luis, at han er utilfreds med fabrikkens salgsorganisation. Han er misfornøjet med den grossist, der formidler salget i København, men desværre skylder fabrikken ham for mange penge til at man kan sige ham op.

Bramsens Havana Cigarer

Med Paquetten **Carlos Habanero, Capt. Baca** fra Havana over Hamburg har jeg modtaget

114,000 Havana Cigarer
til forskellige Priser, der ligesom hidtil ud-sælges

alene

af L. Siesbye, Vimmelskaflet Nr. 25
(i Hr. Holstebrøes Sted.)
Luis Bramsen.

I Adresseavisen Nr. 114 af 19. maj 1845 kundgør den hjemvendte Luis, at hans eneforhandler L. Siesbye, Vimmelskaflet 25 aller har modtaget en stor sending af Bramsens Havana Cigarer »til forskellige priser«.

Luis vejrer sit livs chance og går endnu engang til sin trofaste støtte, »Onkel Beutner«. Han låner Luis de fornødne penge – 8000 rdl. – til at købe den gamle grossist ud, og derefter overtager Luis eneforhandlingen af alt fabrikkens papir for hele København. Michael Drewsen er glad og lettet over dette arrangement, for han er netop i gang med sit store eventyr med at skabe en papirindustri i Silkeborg og ønsker ro til at koncentrere sig om denne livsopgave.

Det store papir-agentur ændrer hele Luis' livsførelse. Nu kommer bedsteborgeren til fuld udfoldelse. Han flytter til en større lejlighed i Bredgade og får en negerpige til barnepige for at minde godtfolk om, at han har været i Staterne! Samtidig får han pakhus i Nyhavn til sit faste lager af papir, cigarer samt vin, som han nu også er begyndt at interessere sig for. Kort efter samler han hele

virksomheden og privatboligen i Holmegaards nuværende ejendom i Nyhavn og flytter selv ind i huset, hvor han nu har plads til både stald og vogn.

*

I 1848 indgår han et interessentskab med sin trofaste ven Sigvard Blom, der stadig er utilfreds med de stillinger, han hidtil har haft, men som er i besiddelse af den driftskapital, som Luis mangler. Det samarbejde, der ikke var kommet i stand i New York, bliver nu omsider til noget. Firmaet »*Bramsen & Blom*« viser sig levedygtigt og eksisterer i 14 år, hvorefter det – som vi senere skal se – ophæves under lige så venskabelige former, som det blev indgået. Dette nye firma overtager derefter hele Strandmøllens merkantile ledelse, og Luis aflastes nu så meget, at han hyppigt kan tage til både Strandmøllen og Silkeborg for at anlægge fabrikernes nye dobbeltbogholderi.

Her begynder nogle for Luis meget produktive og indbringende år. I sine optegnelser nævner han aldrig med et ord, hvad han egentlig tjener, men når man betænker de gunstige vilkår, han arbejder under, og samtidig ser, hvor stærkt han i de følgende år ekspanderer sit privatliv, vil man forstå, at det ikke er en dårlig forretning, han har indladt sig på. Sandheden er jo, at de to unge i disse år forestår hele det københavnske salg af den danske papirproduktion og klarer arbejdet med et minimum af assistance. Det er værd at erindre, at de ikke bestrider denne opgave som fastlønnede funktionærer for fabrikkerne, men at de optræder som uafhængige grossister, der selv kan fastsætte deres udsalgspriser og derved – på købmandsmæssig måde – beregne deres avancer.

Allerede fra 1848 ligger Luis og Camilla hver sommer på landet i Tårbæk. Det første år har han lejet et hus, men allerede året efter bygger han selv et stort smukt sommerhus på en højtbeliggende grund i Tårbæk.

*

Lad os standse et øjeblik ved en sådan sommerferie i Tårbæk. Sommeren 1853 blev nemlig resten af Luis' liv stående som den skrækkeligste periode, han nogensinde gennemlevede.

Bedsteborgeren Luis, 33 år gammel, malet af Just Holm. Det er dateret 1852, året for koleraen, da alt synes at lykkes for Luis. – Maleri i familien Heerings eje.

Camilla, ligeledes malet 1852 af Just Holm. Hun var efter 9 års ægteskab allerede mor til fem børn. Det sjette barn blev født kort efter koleraepidemiens afslutning.

J.C. Drewsens Strandmølle i Springforbi i 1850-erne, da Luis havde sin daglige gang hos Beutners svoger Michael Drewsen, med hvem han i 1848 traf aftale om eneforhandling i København af møllens papirprodukter. – Samtidigt maleri.

København oplevede den sommer *Koleraen*, og Luis, som hele sit liv var udpræget hypokonder, vedgår ærligt, at han i disse måneder var skræmt fra vid og sans. Han turde overhovedet ikke tage til byen, men nøjedes med at aflæse de to daglige kridttal på bagsmækken af postvognen fra hovedstaden. Med disse to tal angav man henholdsvis, hvor mange dødsfald der var indtruffet i dagens løb, og hvor mange nye tilfælde, der var konstateret. Folk døde som fluer, og ikke blot de ringest stillede gik til grunde, men pesten bredte sig overalt.

– »Der var store sjæle, der forblev uanfægtede«, skriver Luis »stout hearts, som englænderne siger, og som jeg beundrer i mit hjerte, men jeg hører ikke til dem.« Han hævder, at han selv i og for sig ikke var bange for at dø, men at det var den *form*, hvorunder døden optrådte, som skræmte ham så afsindigt. Endnu 25 år senere, da han nedskriver sine erindringer, er han flov over sig selv og sin usselhed. Hans elskede og beundrede broder Peter døde – som tidligere anført – under sit arbejde på Almindelig Hospital. Den triste efterretning om broderens død blev overbragt ham af svogeren justitsråd PETER

P. Bramsen.

Luis' broder, lægen Peter Bramsen, der døde barnløs som 37-årig i 1853 under sin indsats mod koleraen. Luis beundrede denne lidt ældre broder for det mod og mandshjerte, han selv ganske savnede. – Samtidigt litografi.

Lorentz Bramsen (1808-80). Luis' ældste broder, som blev dr. med. og tandlæge og uddannede Luis' sønner Alfred og Einar. Lorentz var gift, men havde ingen børn.

Sigvard Blom (1816-1900). Luis' skolekammerat og ungdomsven med hvem han i 1848 stiftede firmaet »Bramsen & Blom«, som varede til kort før starten af »Nye Danske«.

KLEIN. Luis lå i sin seng og brød hulkende sammen. Klein iagttog ham og bemærkede blot: *»De er lykkelig, som endnu kan græde. – Jeg kan ikke mere.«*

Luis lægger ikke skjul på, at Camilla tog det hele meget bedre end han. Han anfører som undskyldning, at han var syg af skræk, men tilføjer, at han håber, at Camilla forstod, at det var skræk for at miste nogen af sine kære!

I løbet af august tog de nye tilfælde af, men det beroligede ikke Luis. Han mente, *»at døden nu havde mættet sig på de usle steder og nu ville begynde at hjemsoge de bedre«*, hvortil han efterhånden med rette kunne henregne sit eget hjem. Dog, ikke blot han og Camilla, nu henholdsvis 34 og 33 år gamle, men også deres 5 børn gik fri. Da ELIZA, deres sjette barn, blev født den 11. september 1853 i Tårnbæk, var epidemien forbi.

Den lære, Luis drog af koleraen, blev, at han dels skulle forhøje sin livsforsikring, som han allerede havde tegnet gennem et uden-

landsk selskab, dels at han på længere sigt burde flytte ud af den overbefolkede hovedstad, der endnu lå klemmt inde bag voldene. Endelig at han skulle pleje og passe sit helbred resten af sit liv, hvad han da også gjorde med mageløs nidkærhed.

Samme efterår åbnede »Bramsen & Blom« et stateligt »*Drewsen & Sønners Papirudsalg*« i Købmagergade. Men året efter – i 1854 – overtog firmaet et agentur af en helt ny slags, som hverken havde med papir eller cigarer at gøre, men som krævede yderligere plads.

De to kompagnoner blev nemlig nu agenter for det engelske Brand- og Livsforsikrings-Selskab »*Northern*«. Skønt forsikringsvirksomhed i Danmark indtil 1863 var delvis monopoliseret, var det ikke fremmede selskaber forbudt at tegne forsikringer, som danske monopol-selskaber enten ikke ville tage af risikomæssige grunde, eller som dansk forsikring slet ikke var indstillet på at dække.

Sommerhuset i Tårnbæk, som Luis selv lod opføre i 1849, og hvor han lå på landet i de følgende år, indtil han byggede »Tharand«. Det var dette hus, han mageskiftede i 1862 med »Nye Danske«s ejendom i Stormgade. – Samtidig tegning af Michael Lunn.

Initiativet til denne overraskende udvidelse af »*Bramsen & Blom*« kom fra Luis' gamle, tidligere omtalte skolekammerat fra St. Petri Skole, grosserer FRITZ GOTTSCHALCK (1816-1890). Gottschalck var selv ansat i »Northern« i London som rejseinspektør for oversøiske pladser. I foråret 1854 indbød han Luis på en rejse til London for at orientere ham om denne, Luis ganske ukendte forretningsform. For Luis har det næppe været andet end en mulighed for yderligere at konsolidere »Bramsen & Blom«. Det var ikke som vordende foregangsmand i dansk forsikring, at han drog til London. Han vejrede bare ny, god forretning. Kolera-året havde slået ham meget ned, og han trængte til at komme lidt væk fra det hele.

*

Ved afrejsen er hans »humør trykket og fordøjelse forstyrret«, men han håber, at rejsen vil gøre ham godt.

De to venner rejser til London over Paris, hvor de har nogle glade dage, men i øvrigt svinger Luis' humør stærkt, og han erfarer nu, at han egentlig er en rigtig dårlig turist. Det passer ham ikke »at flyve og fare«, og han spekulerer idelig på hjemturens eventuelle vanskeligheder »i stedet for at nyde øjeblikket«.

I betragtning af at Luis virkelig blev en reformator i dansk forsikring 10 år senere, kan det sikkert være af interesse at se hans optegnelser om sit første møde med forsikringsbranchen, som finder sted i London nogle dage senere.

»Med mine assurance-venner havde jeg i går (1. april 1854) min konference nr. 2. Den varede det meste af formiddagen. Det er nette folk. En sådan underholdning og det personlige bekendtskab med de folk, med hvem man får så meget at bestille, er af uberegnelig værdi. Der kan skrives og vrøvles frem og tilbage i et halvt år, uden at man kommer til den forståelse, der er mulig ved personligt samvær. Dette kan nok blive en god forretning, derom er der ikke nogen tvivl. Og hvad der er lige så rart: En smuk og interessant forretning tillige.«

Dagen efter giver selskabet en festmiddag for Luis som hædersgæst, og han er meget imponeret over traktementet. I hans brev til Camilla fylder afskriften af menuen flere sider.

Gouache fra 1857 af Luis' og Camillas to ældste sønner, den 10-årige Ludvig og den 12-årige Julius, tegnet af deres kusine, frøken Tetens. – Efter original i familieej.

Men medens han er i England, må han jo også interessere sig for papirfremstilling. Han har hørt, at man på en fabrik i Plymouth anvender det såkaldte *China-clay* som billigt fyldstof i papirfabrikationen. Dette lerstof er nemlig påfaldende tungt, og købmanden Luis ved, hvad dette kan betyde for en vare, der altid sælges efter vægt!

Skønt han er ved at dø af diarré på rejsen til Plymouth og i et brev udmaler sin fysiske elendighed for sin tålmodige Camilla, som

kun han kan gøre det, vedgår han senere i sine erindringer, at turen var alle besværligheder værd, og at han kom til at tjene mange penge på at introducere dette fyldestof i den danske papirfabrikation.

Luis vender hjem fra London som dansk agent for »Northern«.

For at skaffe plads til det nye agentur flytter »Bramsen & Blom« den meget blandede virksomhed til Gedalias ejendom på hjørnet af Højbro og Gammel Strand, hvor »Kgl. Brand« nu ligger. I et lille et-fags-vindue ved siden af den store hjørnebutik kan man den følgende sommer gennem en stor spejlglasrude se Luis og Blom, hver ved sin skrivepult, stå i bagende sol og føre deres bøger. Holmegaards bygning i Nyhavn er nu ikke bare blevet for lille til virksomheden, men også til privatbolig. Familien lejer Fifes Gaard på Sct. Annæ Plads. Børneantallet stiger i 1855 til syv.

I disse gunstige år beslutter Luis at gøre alvor af »at ligge på landet hele året«. Efterhånden som børnene vokser til, bliver det i sommerhalvåret for besværligt at få dem kørt til skole hver morgen fra Tårbæk og at få dem hjem igen. Han vil bo *uden for* byens volde. Hidtil har sådanne tanker ikke været realisable, for militæret har indtil nu strengt fastholdt forbudet mod at bygge lige uden for voldene, men i 1850-erne opgives dette forbud, og fra 1852 begynder den første spæde vækst i forstæderne. Frederiksberg er blandt de første områder, der inddrages som villakvarter, og i løbet af 1860'erne forsvinder de sidste marker og gartnerier langs Gammel Kongevej og inddrages til villabebyggelse. Han disponerer meget dristigt med hensyn til indkøb af en velegnet grund på Bülowvej ned mod Gl. Kongevej og anlægger selv – sammen med tre andre købere – *Kastanievej* og *Lindevej* som afgrænsning for sin del af det store område. Så opfører han sin statelige villa »Tharand« (opkaldt efter et sted ved Dresden, som han og Camilla har besøgt på deres første Europarejse i 1848). Det er en efter tidens forhold meget stor og meget moderne villa med god plads til alle (også til hans gamle mor, som bor der til sin død i 1864, og som naturligvis synes, at han er urimelig ekstravagant). Huset har spejlglasruder i alle vinduer og moderne porcellænsovne i alle stuer, indforskrevet fra Stettin og opsat af tyske arbejdere. Der findes badeværelser, som på dette tidspunkt endnu

Som en af de første, der byggede villa uden for voldene, opførte Luis i 1858 sin store og dengang hypermoderne villa »Tharand« på hjørnet af Biilowsvej og Kastanievej. Huset eksisterer den dag i dag i indeklemt og delvis ombygget form. Det var i mange år Mariaforbundets hovedsæde. – Fotografi fra 1866.

Eneste genbo til Luis' villa i de første år var den nyanlagte Landbohøjskole, på hvis sø Luis' børn hver vinter løb på skøjter. – Tegning fra omkring 1860.

er en seværdighed. I kælderen er der sløjdrum til drengene. I haven er der stald til to køreheste og to islandske rideheste til børnene. Camilla får et stort blomstervindue, der også er en luksus af hidtil ukendt art. Familien flytter ind i 1858. Foreløbig er »Tharand« den eneste villa på stedet og har som eneste genbo på den anden side af Bülowsvej den nylig anlagte Landbohøjskole. Der er dog ulemper forbundet med at bo så langt fra byen. De ældste drenge gør vrøvl over, at det er svært at finde hjem fra skole i de mørke vinterdage, og at de ofte tumler i grøften på Gammel Kongevej, når sneen dækker alt. Tjenestepigerne klager over, at de ikke tør færdes på de mørke, uoplyste veje om aftenen, og at der ikke er nogen naboer, hvis tyende de kan hygge sig med.

Luis er overordentlig aktiv i disse år og flittig er han også, men næppe nogen udpræget hyggespreder i hjemmet. Han skriver selv i sine erindringer, der er nedfældet kort efter Camillas død i 1879, at han sikkert livet igennem har været altfor lidt for hende. Det er ikke bare det, at han er blevet på kontoret om aftenen, men også, at han har arvet sin faders påfaldende forkærlighed for klubliv. Han er således uhyre optaget af at være medlem af en af tidens mere eksklusive klubber med det henrivende navn »*Det gode Sindelag*«, hvor han møder mange af sin samtids skuespillere og forfattere. Han skriver gerne og ofte viser og festsange til Klubbens store aftener og noterer henrykt i sine optegnelser, hvilken lykke de har gjort ved afsyngelsen. Når man betragter de talrige naive viser, som han har nedskrevet i sine erindringsoptegnelser med oplysninger om, at denne og hin har gjort *så* stor lykke, at han efter afsyngelsen er blevet båret i guldstol af de øvrige medlemmer, får man dels et indtryk af festlighedernes art og dels forståelsen af, at klubben har været Luis' eneste sted for fuldstændig afslappelse og tillige stedet, hvor han kunne få udløsning for den skrivekløe, som hele hans efterslægt – Herren hjælpe os – i større eller mindre grad har måttet slås med.

Han er salig, når en vise har gjort lykke, men til gengæld irriteret, når f.eks. PETER FABER (Forfatteren til »Højt fra Træets grønne Top« og »Dengang jeg drog af sted«) lader ham forstå, at visse af Fabers viser måske vil leve længere end Luis'. Han er stolt og lykkelig,

når en eller anden ældre deltager slår ham på skulderen og siger til ham: »*Hvor De dog ligner Deres fader. Hvor De dog erindrer os om ham, når han i gamle dage i »Det venskabelige Selskab« satte liv i tingene og sang for«.*

Han gør også meget for at give sine børn den bedst mulige opdragelse og uddannelse. Til gengæld stiller han store fordringer til dem under mottoet: »*Tiden går lige hurtigt, men ikke lige nyttigt«.* Navnlig deres musikundervisning lægger han vægt på, og her gælder det, at »*de dygtigste lærere aldrig er for dyre«.* Luis, som selv har en meget smuk håndskrift, forlanger, at børnene også skal skrive smukt. Selv efter at de ældste sønner er blevet studenter, foreskriver han, at de sammen med de yngre børn skal nyde skriveundervisning af en indkaldt lærer i dagligstuen efter middag.

Også børnenes åndsliv interesserer ham. År ud og år ind abonnerer han på en fast loge i det gamle Kgl. Teater, og i mange sæsoner er det kun få ugentlige aftener, hvor familien ikke er i teatret for at se blandt andre MICHAEL WIEHE, fru HEIBERG, fru SØDRING og den ældre MANTZIUS i deres glansroller. Men er Luis end rundhåndet i hele den løbende husholdning, klager børnene som voksne over, at han har været umådelig påholdende med hensyn til lomme penge. Det er hans indstilling som self-made mand, at når han selv har været opdraget spartansk, skal børnene ikke ødelægges med penge.

»*Det kunne«,* skriver hans næstældste søn Ludvig senere, »*ved forskellige lejligheder være yderst generende«.*

I selskabelig henseende er Luis' hjem meget gæstfrit i disse år. Familiens bekendtskabskreds er både privat, forretningsmæssigt og gennem klublivet meget omfattende. Een gang om ugen holder de åbent hus på »Tharand«, og der kan da komme op til 40 gæster. Så er der altid sang og musik. Luis har selv en god sangstemme og gør sig aldrig kostbar. Det er en belastende form for selskabelighed for Camilla, for hvis det falder ind med dårligt vejr, kommer der måske næsten ingen, men i køkkenet må man være forberedt på alle eventualiteter.

Camilla har udover sin gamle bedstefar og sin bedstemor – Giedes fraskilte, ensomme kone, som han ikke ville møde – næsten ikke

kendt et menneske i København, da hun kommer hertil i 1845. En af de få familier, hendes mor havde tilrådet hende at opsøge, er Søren Gyldendals svigersøn, Gyldendals daværende chef JACOB DEICHMANN. I de første år efter hjemkomsten tilbringer Luis og Camilla glade kortspil-aftener i det Gyldendalske hus i Klareboderne og besøger også Deichmanns om sommeren i det idylliske forlæggerhus i Lyngby.

Da nu Luis, efter »Tharand«s opførelse, synes, at han efterhånden har nået den længe attråede position, løber den honette ambition vel nok lidt af med ham. I 1859 lader han sig gøre til *sardinsk konsul!* Det bliver nu ikke nogen rigtig succes at repræsentere dette lille temporære kongerige i København. Efter kun to års forløb søger han sin afsked. Han vil ikke, noterer han i sine optegnelser, »være hundredreng for ukyndige italienske adelsmænd, der i egenskab af lønnede general-konsuler sendes til Danmark for at bo i Helsingør«. Men da Italien i 1861 bliver forenet til eet kongerige, bliver han i stedet *italiensk konsul*, og han begynder nu – med sit udprægede sprogøre og hurtige sprogenemme – at studere italiensk i sin fritid. Nu føler han sig ligefrem imponerende sikker. Da han bliver indbudt til Frederik 7.s taffel sammen med byens øvrige konsuler, møder han i sort livkjole, fordi han ikke synes, det er umagen værd at anlægge uniform. Han driver endda sit overmod så langt, at han skænker de tilsendte uniformsknapper til sin *tjener*, for at denne kan lade dem sætte på sit tjenerlivré.

Denne konsul-opgave bliver han dog også træt af efter nogle måneders forløb, men han har det held, at han ved sin afskedsansøgning bliver udnævnt til »*consul honoraire*«. Derefter lader han sig resten af sit liv kalde »*Konsulen*«. Og denne tiltaleform passer ham udmærket. Han bemærker således et sted i sine optegnelser som ældre: »*Grosserer er jeg jo ikke længere, og direktortitlen har jeg tilfælles med for mange*«.

Efter det nævnte taffel hos Frederik 7. har han fået megen sans for kongelige kredse. I sin dagbog noterer han:

»I januar måned var der nogle spørgsmål, som satte Kronprins Christian (senere Christian 9.) på en prøve, som jeg syntes, han be-

Søndagsidyl på havetrappen på »Tharand«, sommeren 1865. Luis og Camilla omgivet af 8 af de 9 børn. Bagest: Ludvig som nybagt student i hvide bukser, dernæst 15-årige William og 16-årige Alfred, der endnu går i gymnasiet. I midten: 19-årige Harriet med faderen ved sin fod. Camilla sidder med 2-årige Marie på skodet. Forrest: 8-årige Ejnar, 12-årige Eliza og den 10-årige Åge. Den eneste, der savnes, er husets ældste, 21-årige søn, stud.jur. Julius Bramsen; han har sikkert været i Studenterforeningen aftenen før og har ikke været oppe, da billedet blev taget.

stod så udmærket godt, at jeg fik lyst til at forære ham en kasse cigarer af en ganske særegen beskaffenhed. Den var sendt mig fra Havana som en kuriositet. Den bestod af en mængde rum, hver med sin størrelse og facon af cigarer, fra de allermindste til de allerstørste. Fra 1 dusin af hver til 3-4. Alt i den allerbedste tobak og af bedste drejning«.

Efter at han gennem svoger David har udvirket tilladelse til at give prinsen denne gave, fremsender han den med et unægteligt lidt kejtet affattet ledsagebrev, hvori handlingen motiveres med, at han længe har haft kassen stående (!), at den ikke egner sig til handel (!), og at han derfor ikke i dette øjeblik (!) ved nogen, han hellere vil vise sin opmærksomhed end netop prinsen.

Han er meget stolt, da han dagen efter får et håndskrevet kort fra Prins Christian, der skriver:

»Herr Grosserer!

Deres elskværdige måde at tilbyde mig denne så sjældne kasse cigarer på har overrasket mig lige så meget, som den har gjort mig fornøjelse, og jeg vil – ved ad åre at ryge disse cigarer – ofte med erkjendtlighed erindre den venlige giver. Jeg takker Dem derfor oprigtigt for denne sjældne opmærksomhed, som jeg højliggen ved at sætte pris på«.

27. januar 1860.

Forbindtligst,

CHRISTIAN, PRINS AF DANMARK

Man vil heraf se, at cigarerne stadig er en del af Luis' handelsvirksomhed. Agenturet for »Northern« har omkring 1860 nået en præmieindtægt på brand- og livsforsikringer på ca. 80.000 kr., men *papiret* er trods alt det bærende grundlag i »Bramsen & Blom«s blandede købmandsvirksomhed.

Forholdet til Drewsen-brødrene har i de forløbne 12 år været det bedste, men nu sker det i 1861, at Luis blander sig i en strid mellem de to brødre Michael og Christian med det resultat, at han bliver uvenner med dem begge. Luis er en dygtig, solid og nøjeregnende købmand, men Michael Drewsen er en genial stor-industrimand, der ikke lader sig måle med Luis' alen. Christian og Michael har

ikke kunnet blive enige om deres indbyrdes fordeling af indtægterne på papirfabrikkerne. Michaels pengeforbrug er mægtigt og sorgløst; Christian er den stillfærdige ornitolog, der føler sig forfordelt. Det er Michael, der skaber hele virksomhedens mægtige ekspansion; Christian er bare passiv.

Luis påtager sig mere eller mindre selvbestaltet at mægle mellem brødrene og får ved denne lejlighed sagt dem begge så mange sandheder, at de bliver irriterede og benytter lejligheden til at skille sig af med ham. Luis' grossistvirksomhed har i mange år været dem til stor hjælp, men nu vokser papirindustrien i en sådan grad, at det efterhånden er meningsløst, at fabrikkerne ikke selv varetager den merkantile side af sagen.

I løbet af 1861 ophører »Bramsen & Blom« med at være Papirfabrikkernes københavnske eneforhandler!

Dette brud optager Luis meget. Han skriver side op og side ned i sine optegnelser om denne sag. Han føler, at der er gjort ham uret.

J. Michael Drewsen (1804-1874). J. C. Drewsens handlekraftige søn. Grundlægger af den jyske papirindustri. På torvet i Silkeborg står hans statue med ordene: »Silkeborg Bys grundlægger«.

Han kan formentlig ikke indse, at han antagelig har blandet sig ind i denne strid på et tidspunkt, hvor navnlig Michael gerne ser en anledning til selv at overtage papirsalget. Papirformidlingen bliver i alle tilfælde ikke givet videre til nogen ny eneforhandler.

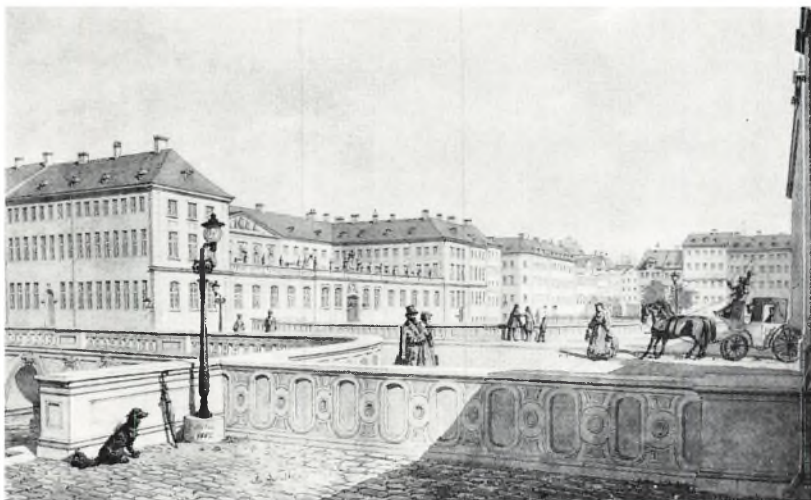
Nu kommer Luis til det vanskelige og vigtigste vendepunkt i sit liv – og som sædvanlig hører enhver optegnelse op. Han nøjes i 1862 med at notere, at han har gjort en udmærket forretning ved at mageskifte sit smukke sommerhus i Taarbæk med en ejendom i København. Dette sommerhus har han lejet ud i nogle år, efter at »Tharand« er blevet bygget, men nu vil han gerne selv have en forretnings ejendom i hovedstaden. Bygningen, han erhverver, ligger overordentlig centralt i byens midte. Når læseren erfarer beliggenheden, vil han ane, at dette hus vil vi komme til at høre mere om. Det er en gammel hjørnegård ved Stormbroen. Adressen er Stormgade 2.

*

Realiteten var vel, at Luis ved bruddet med de to brødre – som »Onkel Beutner« klogeligen synes at have holdt sig helt udenfor – forudså »*Bramsen & Blom*«s totalomsætning mere end halveret. Det måtte være klart, at de to gamle skolekammerater ikke længere begge kunne opretholde deres levestandard på grundlag af den resterende forretning.

Ved denne lejlighed viste den nu 42-årige Luis sig at være både dristig og fremsynet. Hvad han havde tabt på papirforretningen, ville han nu indvinde på brandforsikrings-området, men ikke – som man måske kunne vente – ved at søge at udbygge sit agentur for »Northern« yderligere og således fortsat forblive agent for et udenlandsk selskab. Nej, han ville frugtbar gøre sine næsten 7-årige erfaringer som repræsentant for det veludviklede »frie« engelske selskab til at oprette et nyt »frit« dansk forsikrings selskab, hvis han ellers kunne trænge igennem det væv af privilegier og monopoler, sikret ved kongelige anordninger og stadfæstelser (oktrojer), som dansk forsikring siden 1700-tallets begyndelse havde forpuppet sig i.

I 1862 blev Luis og Sigvard Blom enige om at ophæve interessentskabet »*Bramsen & Blom*«. Luis beholdt cigarerne, og Blom fik agen-

Frederiksholms Kanal 1857 set fra Marmorbroen mod Prinsens Palais (nu Nationalmuseet) og »Nye Danske«s ejendom på hjørnet af Stormgade. – Denne udsigt er forbausende lidt forandret i løbet af de sidste 100 år – Tegning af H.G.F. Holm på Nationalmuseet.

»Nye Danske«s hjørneejendom i Stormgade, set fra Nybrogade i 1855, kort før Luis Bramsen erhvervede bygningen. Hjørnevinduerne med den smukke udsigt eksisterede ikke før året efter. I forgrunden »Sandkisten« der i over 200 år lå på den nuværende lille parkeringsplads. Nye Danskes naboejendom blev nedrevet 1904 og gav plads for den nuværende bygning. – Tegning af H.G.F. Holm på Bymuseet.

turet for »Northern«. Det skete uden større bitterhed mellem de to parter, som hele livet bevarede kontakt med hinanden. Havde de levet længe nok, ville de også have oplevet at se to af deres slægtninge i en senere generation gift med hinanden.

Luis kastede sig nu ud i en hård kamp for at gøre dansk forsikring til helt fri næring, og han var ikke sart, hverken i sin form eller sine argumenter. I »Nye Danske«s 50-års jubilæumsskrift – der dog må formodes at ville bedømme Luis' indsats gunstigt muligt – karakteriseres hans aktion således:

»Han interesse for forsikringsforhold var utvivlsom og hans evne til personlig at gøre sig gældende og til at føre sine planer frem uomtvistelig. Men han gjorde det vel undertiden med for stor voldsomhed og kom til at støde an til for mange sider, og den selvbeherskelse, som er diplomatens fornemste kunst, skortede det ham ofte på.«

Disse linier røber på en gang både Luis' svaghed og styrke. Det var et hårdt arbejde, der forestod, og det kom til at strække sig over 10 år, før han var nogenlunde igennem med sine hovedsynspunkter. Der skulle sejt energi til at føre kampen igennem. Det er et spørgsmål, om en diplomat overhovedet kunne have gjort det.

Luis som forsikringsreformatør

»Denne sag må betragtes som en velfærdssag for Kjøbenhavn og derved få stor betydning for hele landet.«

(Borgeradressen 1860 til Justitsministeren)

Lad os sætte os i Luis' sted og betragte dansk forsikring, som den tog sig ud for en energisk agent for et udenlandsk brandforsikringsselskab i årene før stiftelsen af »Nye Danske«. Allerede i 1860 var Luis nemlig begyndt at røre på sig, men bruddet med papirfabrikkerne fremskyndede nu hans anstrengelser.

I Danmark drev man dengang endnu kun *to* store hovedgrene af forsikring: *Søforsikring* og *Brandforsikring*. – *Livsforsikring* var kun i sin vorden.

Søforsikring udøvedes af tre ældre selskaber: Det ældste – ikke blot Danmarks, men et af verdens ældste selskaber – var »*Det kgl. oktroierede Sø-assurance Kompagni*«, grundlagt 1726. Dernæst »*De private Assurandører*«, grundlagt 1786, og endelig »*Den Kjøbenhavnske Sø-assurance-Forening*« fra 1852. Et fjerde søforsikringsselskab opstod i 1863, men dette nævnes kun for at give læseren en forklaring på, hvorfor man nylig har oplevet et 100-års jubilæum for et selskab, der nu går under det enkle navn »*Fjerde Sø*«.

Søforsikrings-selskaberne beskæftigede sig udelukkende med assurance af *skibe* og *ladninger*, som de til gengæld dækkede næsten enhver risiko for. Det kgl. Kompagni havde i 1726 fået monopol – sikret ved kgl. oktroj – på *som selskab* at tegne søforsikringer, men det var ikke blevet *private enkeltpersoner* forbudt at påtage sig sådanne forsikringer, og heller ikke udenlandske selskaber var afskåret fra søforsikring. Det er forklaringen på, at det nævnte selskab fra 1786 havde kaldt sig *De private Assurandører*, idet man efterhånden så igennem fingre med, at private folk slog sig sammen om at påtage sig de store risici ved denne type forsikringer i konkurrence med Det kgl. Kompagni.

Medens Det kgl. Kompagni var »kapitalistisk«, d.v.s. var grund-

lagt som *aktieselskab* med henblik på et udbytte til en tilfældig aktionærkreds, var de tre senere søforsikringsselskaber alle organiseret efter *andelshaverprincippet*, gennem hvilket kunderne blev deltagere i selskabet, hvad der bidrog til at fastholde dem. Dette princip kommer til udtryk i navnet på det ovennævnte tredje selskab, hvor ordet »Forening« altså må forstås som »Sammenslutning«.

De fire nævnte selskaber kom efterhånden til at arbejde godt sammen og genforsikrede hos hinanden. Med dette tidlige *private* indslag i søforsikringen – og i øvrigt også på grund af denne forsikringsgrens udpræget internationale karakter – var søforsikring langt mere udviklet end den samtidige danske brandforsikring. Allerede ved Christian 8's død 1848 var det kgl. selskabs oktroj *ikke* blevet fornyet af hans efterfølger. I 1860 var der således en helt naturlig frikonkurrence mellem de fire selskaber samt de 29 udenlandske agenter for søforsikring – flest tyske – som på dette tidspunkt opererede i hovedstaden.

Livsforsikring (som Luis kendte fra »Northern«, hvor han selvfølgelig havde sin egen livsforsikring), var derimod som nævnt kun i sin vorden. Der eksisterede forsøgsvis »*Livsforsikringsanstalten af 1842*«, som først i slutningen af århundredet omformedes til »*Statsanstalten for Livsforsikring*«. Private livsforsikringsselskaber opstod først, da en driftig mand af samme støbning som Luis, sønderjyden CHRISTIAN JULIUS RAMM (1831-1913) i 1872 skabte livsforsikringsselskabet »Hafnia«.

Men hvem varetog *brandforsikringen* i Danmark?

Det gjorde i første række *fem* store selskaber; tre af dem tog sig af *fast ejendom* og de to øvrige af *løsøre*.

Det ældste af selskaberne, »*Kjøbenhavns Brandforsikrings-Societet for Huse og Gaarde*«, normalt kaldet »*Kjøbenhavns Brandforsikring*«, var grundlagt i 1731 som en naturlig konsekvens af de sørgelige erfaringer fra hovedstadens store brand tre år forinden. Det er vigtigt at bemærke, at dette selskab var et *gjensidigt* d.v.s. kooperativt selskab, hvor enhver interessent var forsikringstager, og hvor eventuelt overskud altså tilfaldt denne kreds, enten som bonus eller præmiefrihed i gode år, men hvor man til gengæld kunne risikere en efterregning i

enkelte år med mange skader. Dette store selskab var fra kort efter starten ved en *kongelig anordning* udstyret ikke blot med et monopol i hovedstaden, men der var tillige pålagt alle ejere af fast ejendom *pligt* til at tegne forsikring i selskabet og endda givet selskabet ret til at gøre *udlæg* for præmierestancer. Ved den sidste foranstaltning havde man sørget for, at eventuelle panthavere altid kunne være sikre på, at deres pant var forsikret. Efter den store brand i 1728, hvor mange pantekreditorer havde tabt alt, havde det simpelthen været nødvendigt at træffe denne forholdsregel for at få financieret hovedstadens genopbygning.

I provinsbyerne arbejdede »*Kjøbstædernes almindelige Brandforsikring*« af 1761 efter ganske tilsvarende opbygning og forsikringsprincipper, og endelig havde man for ejendomme på landet siden 1792 haft »*Landbygningernes almindelige Brandforsikring*«, men her var monopolet modificeret allerede i 1857.

Løsøreforsikringen – d.v.s. forsikring for varelagre, maskiner, indbo og på landet tillige for kreaturer – dækkedes i hovedstaden af »*Det kgl. octroierede kjøbenhavnske Brandassurance-Compagni*«, som siden 1778 havde været begunstiget med en kgl. oktroj, der gav eneret på løsøreforsikring, dog således at forstå, at der hverken var pligt til at tegne forsikringerne eller pligt for selskabet til at påtage sig særligt risikable forsikringer.

Efter ganske samme linier fungerede »*Det kgl. octroierede almindelige Brandassurance-Compagni for varer og effecter*« fra 1798 for løsøreforsikringer *uden for* København, men dette sidste selskab havde *ikke* fået monopol, men kun en forsikring af Majestæten om, »at det på sit område altid skulle høre blandt de mest begunstigede selskaber«.

Begge de to sidstnævnte selskaber var »kapitalistiske«, altså aktieselskaber drevet for regning og risiko af en aktionærkreds, der ikke behøvede nogen anden tilknytning til selskaberne end den, at de havde tegnet aktier deri.

Grunden til, at man ikke havde givet monopol på løsørebrandforsikring *uden for* København, var, at der allerede fra gammel tid fandtes en række gensidige brandkasser og brandgilder – ikke mindst i hertugdømmerne – som man ikke ville hindre i at fortsætte, men

som man faktisk forventede konkurreret ud af det store almindelige Kompagni. Men således gik det ingenlunde. Dette »hul« i monopol-systemet affødte tværtimod i 1840'erne fremkomsten af et ikke ringe antal »moderne«, men altfor små og lokalbegrænsede gensidige brandkasser inden for bønderkredse, der foretrak at »forsikre løsøre hos hinanden« fremfor at gå til det store kapitalistiske og ikke meget populære Kompagni.

Det var denne udvikling, der gjorde, at det *gensidige* forsikrings-selskab »Danmark« faktisk kunne lægge ud tre år før »Nye Danske«, men det skal vi senere høre om.

Det forsikringsfelt, der først og fremmest fristede Luis, var *brandforsikring af løsøre i København*. Han havde inden for sin store omgangskreds hele rækken af købmænd, industrifolk og større håndværkere, der til stadighed havde brug for forsikring af kontorinventar, varelagre og maskiner, og han ville også gerne have deres indboforsikringer. Men at starte eget selskab forudsatte jo, at mono-polet i hovedstaden blev brudt. Som agent for et moderne udenlandsk selskab foragtede Luis de gamle, privilegerede brandforsikrings-selskaber med deres bureaukratiske forretningsmetoder, stive præmiesystem og dårlige embedsmandslønnings, og det irriterede ham, at hans kunder i »Northern« altid – under bødestraf – havde pligt til først at forespørge i »Det københavnske Kompagni«, om man der ville tage forsikringen, med det resultat at de måtte stå uforsikrede, mens deres andragende behandledes, og kun kom til ham, hvis forsikringerne var afvist som uantagelige.

*

Allerede i 1860 foretog han sit første angreb på monopolsystemet. Nævnte år var han nemlig drivkraften – og formentlig også hovedkraften som pennefører – i den *borgeradresse*, som med næsten 1000 underskrifter tilstilledes justitsministeren, og hvori han begærede *ophævelse* af mono-polet i København.

Tanken var ikke ny. Allerede i 1839 havde Grosserer-Societetet ved Frederik 6.s død søgt at forhindre, at hans efterfølger, Christian 8., fornyede oktrojen, men Christian 8. havde også på dette punkt skuffet de forventninger, man havde stillet til ham. Oktrojen *var*

blevet fornyet, og det samme var sket ved Frederik 7.s tronbestigelse i 1848, hvor sagen dog syntes at være gået mere upåagtet af.

I borgeradressen fremhæver han, at man »her rejser en sag«, som ikke blot har interesse for de 943 underskrivere, men »som må betragtes som en velfærdssag for Kjøbenhavn og derved få stor betydning for hele landet«.

Dernæst søger han at påvise, at man ikke kan give det københavnske kompagni *monopol* uden også at give det *pligt* til at tegne forsikringerne, og at forsikringstagerne skal vente for længe på at få besked om, hvorvidt selskabet vil tegne en ønsket forsikring. Yderligere tilføjer han af egen bitter erfaring: »Samtidig kan intet andet dansk selskab danne sig, og de udenlandske trækker sig tilbage, kjede af at tegne assurance på en plads, hvor et monopoliseret selskab har udsøgt en tredjedel af de fordelagtigste assuranceer«.

Endelig klager han over, at det monopoliserede løseforsikrings-selskab – trods sin devise »*Rolig og tryk*« – aldeles ikke yder tilstrækkelig sikkerhed. Forsikringsområdet i den lille hovedstad bag voldene er altfor koncentreret, og genforsikring er aldeles ukendt. En brandskade på 2 millioner kroner vil simpelthen gøre selskabet øjeblikkelig insolvent. De sidste fire års regnskaber viser, tilføjer han, at der alene i denne periode er opbrugt en reservefond på 400.000 kr. (Han drister sig dog ikke til at anføre, at de udenlandske selskaber efterhånden er ophørt at respektere mono-polet, fordi kontrol er umulig. Det behøver han heller ikke at sige. Det ved justitsministeren udmærket godt).

Tiden er gunstigere end nogensinde før for denne aktion. For kun 3 år siden har *den nye næringslov* indført næringsfrihed. Hele monopolordningen må nu afgjort tage sig ud som en sidste støvet rest fra enevældens dage. Grosserer-Societetet er af samme opfattelse og støtter påny aktionen.

Men det er ikke så lige til at rende et stort, gammelt og velfunderet selskabs særrettigheder over ende. Der er jo mange indflydelsesrige aktionærer, der ikke ser nogen fordel ved fri konkurrence. Endnu ved Frederik 7.s død den 15. november 1863 står den for hans levetid udstedte oktroy ved magt.

Men derefter bliver den dog ikke fornyet. Regeringen er nu efterhånden klar over, at monopoliet gør mere skade end gavn, og i 1863 gøres der end ikke forsøg på at opnå fornyelse. Omsider er vejen åbnet for Luis til at starte sit *nye, danske Brandforsikringsselskab*. Navnet er således næsten på forhånd givet.

Denne første sejr kommer han således forholdsvis let til, men det er vigtigt allerede her at erindre, at dermed er hans kamp ingeniørlunde forbi. Nu begynder den først for alvor og varer lige til 1870.

Inden vi derfor behandler »Nye Danske«s grundlæggelse, skal vi se hans to næste aktioner i naturlig fortsættelse af det københavnske løsøre-monopols ophævelse. Han vil nemlig også gerne kunne tegne forsikringer på *fast ejendom* i København. Han vil – ganske som de udenlandske selskaber – ikke anerkende nogen sondring mellem disse to brancher. Når man tegner brandforsikringer for en kunde, skal man kunne tegne ham for *alt*. Det er Luis' praktiske købmandsmæssige betragtning.

*

Denne næste landvinding viser sig betydelig vanskeligere, men Luis arbejder utrætteligt og taler sin sag på alle steder, der kan tænkes at have indflydelse på udviklingen. Vanskeligheden ligger i at »Kjøbenhavns Brandforsikring«s monopol ikke hviler på en kongelig oktroj, der skal fornyes fra konge til konge. Nej, her er det værre: dette selskabs eneret er *lovfæstet*. Her kræves en *lovændring*.

Denne lovændring sker faktisk i 1868 på en overraskende måde. I årene forinden har man indgående drøftet hovedstadens elendige brandvæsen og tillige det kildne spørgsmål, hvem der egentlig skal betale for den nødvendige reorganisation. Fra gammel tid har man skaffet penge til brandvæsenet gennem et gebyr på policerne i »Kjøbenhavns Brandforsikring«, men efterhånden føles det noget urimeligt, at dette ene selskabs interessenter skal bære omkostningerne for et brandvæsen, der også kommer alle andre, uforsikrede eller – vedrørende løsøre – andetsteds forsikrede, borgere til gode.

Det er under folketingsdebatten om denne nye »Lov om Brandvæsenet i København« af 15. maj 1868, at »Kjøbenhavns Brandforsikring«s monopol falder. Angrebet på monopoliet kommer i første

Udviklingen af Københavns mangelfulde brandvæsen interesserede Luis Bramsen levende i 1860'erne. Det kan betragtes som givet, at han har overværet denne sprøjteprøve på Kgs. Nytorv i 1865. Bemærk det gamle Kgl. Teater til venstre og hotellet, hvor Magasin du Nord nu ligger. Fotografi taget fra Charlottenborgs tag, 1865.

Tre af Luis' sønner spiller sammen. Fra venstre den 7-årige Åge, den 10-årige Alfred og den 12-årige William. Alfred blev far til den europæisk berømte violoncellist Henry Bramsen (1875–1919). Fotografi fra 1862.

række fra folketingsmand, professor *Adolph Steen* (der fire år forinden havde stået som medstifter af »Nye Danske«!), og som er ubetinget tilhænger af den frie konkurrence. Han rejser spørgsmålet under første behandling og stiller konkret forslag til anden behandling om *dette* særlige monopols ophævelse. Og man oplever nu, at tanken om næringsfrihed efterhånden er så stærk, at ændringsforslaget virkelig går igennem uden væsentlig modstand i hverken folketing eller landsting.

Herved bortfalder tvangen for husejere inden for Københavns og Christianshavns volde til at lade deres ejendomme forsikre i »Kjøbenhavns Brandforsikring«, og der gives dem ret til – med tre måneders varsel – at udtræde af deres gamle selskab.

Dette er en bitter afgørelse for det gamle selskabs direktør *Tage Algreen-Ussing*, men Luis jubler. Lige indtil anden behandling af loven har end ikke han turdet håbe, at det skulle blive via *brandvæsnet*, at forsikringen af faste ejendomme i København blev frigivet.

For så vidt er dette resultat også overraskende. »Kjøbenhavns Brandforsikring« havde aldrig været udsat for samme kritik som det kgl. løsoere-forsikringsselskab.

Men hermed var Luis ingenlunde færdig endnu. Hvis han nemlig skulle kunne konkurrere på forsikring af *fast ejendom* under moderne former med det gamle »Kjøbenhavns Brandforsikring«, måtte det forudsætte, at der blev rusket op i dette selskab, og at dets forsikringsform blev moderniseret. Og hermed går vi ind i Luis' sidste, mest personlige og mest besværlige aktion for at reformere det store toneangivende selskab og dermed åbne vejen for moderne forsikringsformer overalt i landet.

*

Han var ikke sen i vendingen. Dagen før den ovennævnte nye brandlovs endelige vedtagelse var der generalforsamling i »Kjøbenhavns Brandforsikring«. Her mødte Luis op. Som endnu tvangsindlagt husejer i København og ovenikøbet kommitteret i Vester Kvarter havde han ret til at møde. Han stillede med en trykt pjece: »*Forslag til generalforsamlingen i Kjøbenhavns Brandforsikring*«, og denne pjece indeholdt alt hans gennem årene samlede sprængstof.

Han krævede simpelthen, at selskabet skulle reformeres på gennemgribende måde. I øjeblikket var det jo kun, som han så taktfuldt udtrykte det: »*et arnested for gammel slendrian og fejlgreb*«, ledet uden »*den rette indsigt og sagkundskab, ja uden kjendskab til de første grundsætninger i forsikringsvæsenet*«. Hans mål var at berøve selskabet enhver karakter af offentlig institution. Han ønskede, at man i alle henseender skulle lægge samme principper til grund for »Kjøbenhavns Brandforsikring«, som man benyttede i »Nye Danske« og i udenlandske forsikringsselskaber. Der skulle ikke være nogen pligt til at tegne forsikring for nogen af parterne. Nu var forsikringstagernes pligt ophævet, men det var ganske urimeligt, at selskabet derefter stadig skulle have pligt til at tage forsikringer, som ikke ville kunne lønne sig efter det gældende stive tarifsystem. Det var også meget godt, at man nu efter den nye lov kunne udmelde sig, men så skulle man vel have ret til at udtage den del af formuen, man havde været med til at opspare i det gensidige selskab. (Luis vidste nok, hvor han ville hen; det gamle selskabs store reserver var jo en slem torn i øjet på de yngre konkurrenter). Nye interessenter burde også betale deres naturlige procentandel af formuen for at komme ind. Ellers ville de jo blive begunstigede i forhold til de gamle interessenter. Iøvrigt mente han, at også dette selskab ydede for ringe sikkerhed ved en større brand, så koncentreret som det arbejdede på et lille geografisk område i en overbefolket hovedstad, lukket inde bag voldene og uden genforsikring af nogen art. Præmierne var simpelthen for lave. Målet burde aldrig være at tilbyde den laveste præmie, men at yde den største sikkerhed. Præmierne burde ganske anderledes, end tilfældet var, afpasses efter brandfaren. De bestående, men forenkledede tariffer var altfor stive både med hensyn til præmiernes graduering og bestemmelserne om, hvor længe selskabet var pligtig til at binde sig. Ved fastsættelse af brandfaren skulle ikke blot forsikringstagerens ejendom vurderes, men der skulle også tages behørigt hensyn til naboejendommenes brandfare og hele kvarterets karakter. Luis foreslog en ny tarifinddeling i 10 klasser efter farlighed, varierende fra 1 promille til 2 procent af den forsikrede ejendoms værdi.

En sådan oprørsk tale var ikke nogensinde hørt i det gamle, for-

nemme, men stokkonservative, 137-årige selskabs historie. Fra den dag var Algreen-Ussing og Luis dødsfjender.

Det er dog værd at bemærke, at man i »Kjøbenhavns Brandforsikring«s store 175-års jubilæumsskrift, 1731-1905 (udsendt 1911) kan læse følgende:

»Selv om det hverken var rimeligt eller nødvendigt med eet slag at omforme selskabet efter synspunkter, som man anlagde i rent forretningsmæssigt drevne private selskaber, så var Bramsens ord dog et varselråb i rette tid og fik navnlig betydning ved – så stærkt som det skete – at hævde nødvendigheden af at lade forsikringstvangers ophævelse ledsage af en mere differentieret præmietarif.« Og jubilæumsbogen fortsætter uden forbehold: »Når dette virkelig skete, skyldtes det ikke mindst den energi, med hvilken Bramsen kæmpede for sine anskuelser«.

Men de foreslåede reformer blev ingenlunde accepteret straks. Algreen-Ussing udsendte endnu samme år (1868) et svarskrift til Luis, hvori han i alle måder forsvarede selskabets status som offentligt institut, sanktioneret af staten og ordnet ved love og kongelige anordninger. Et sådant selskab burde ikke kunne afvise nogen forsikringstager, og de, der måtte udmelde sig, skulle bestemt ikke have nogen andel i formuen. De foreslåede præmietariffer måtte han også ganske afvise. En sådan graduering ville jo komme til at hvile på et højst vilkårligt, personligt skøn. »Bramsens forslag var kun fremsat for at lokke interessenterne til at flytte deres forsikringer over i private selskaber. Den manglende sikkerhed, som Bramsen havde udmalet, var fantasistykker, der var opstillet som skræmmebilleder for lettroende, men som aldeles ikke svarede til virkeligheden.«

Så megen uro havde Luis' forslag dog skabt, at der allerede på selve generalforsamlingen blev nedsat et udvalg til forslagets behandling. I dette udvalg, hvori Algreen-Ussing blev formand, sad – foruden Luis selv – to af hans medstiftere af »Nye Danske«, nemlig Københavns finansborgmester CHR. GAMMELTOFT og den særligt brandkyndige tømrmester, cand. polyt. OLUF KAYSER. Endvidere brygger I. C. JACOBSEN, grosserer A. N. HANSEN og grosserer EMIL LE MAIRE.

Det ovennævnte jubilæumsskrift bemærker: »Nedsættelsen af dette udvalg kom til at danne epoke i Kjøbenhavns Brandforsikrings historie.« Man har vel lov at tilføje, at det kom til at danne epoke for al fremtidig dansk forsikring.

Udvalget kom til at arbejde i over et år, og gang på gang gik bølgerne højt. Det personlige forhold mellem Algreen-Ussing og Luis var naturligvis på forhånd det slettest tænkelige, og Luis gjorde bestemt ikke noget for at udglatte modsætningerne. Han startede helt enkelt med at udtale sin tvivl om, hvorvidt Algreen-Ussing overhovedet efter selskabets statutter kunne være direktør, når han ikke var ejer af fast ejendom og derfor ikke interessant i selskabet!

I de første møder stod parterne så langt fra hinanden, at det kunne være svært at se, at man overhovedet skulle kunne enes om en praktisk anvendelig betænkning. Algreen-Ussing og Luis stod hver på sin yderfløj, og de øvrige medlemmers synspunkter spredte sig meget uoverskueligt. For mange af dem var Luis' tanker ganske nye, og deres forudsætninger for at bedømme dem derfor begrænsede. I jubilæumsskriftet siger man: »Der behøvedes åbenbart et uvejr, der kunne rense luften, og det brød løs ved mødet den 13. marts 1869, da der opstod en divergens mellem Bramsen på den ene side og Gammeltoft og I. C. Jacobsen på den anden side. Resultatet var, at de to sidstnævnte simpelthen forlod mødet og nedlagde deres mandater i udvalget. Gammeltoft, der dog ellers havde stået Luis nær, opgav senere »Sømmelighedshensyn« som årsag for sin udtræden. Brygger Jacobsen følte nærmest, at hans opgave var umulig.

To nye medlemmer blev valgt, og fra nu af holdt de to kamphaner, Luis og Algreen-Ussing, sig mere i baggrunden og lod den smidige A. N. Hansen om at lede møderne. Men havde Luis end været meget grov og udfordrende, kan man heller ikke påstå, at Algreen-Ussing optrådte fair. Han søgte nu at torpedere udvalgets arbejde, hvad der bragte Luis til et sådant raseri, at han nu virkelig gjorde alvor af at henvende sig til Justitsministeriet for at få prøvet Algreen-Ussings formelle ret til at være direktør for selskabet. Derefter søgte Algreen-Ussing helt at få udvalgets arbejde indstillet. Da dette efterhånden blev de øvrige medlemmer for broget, meddelte

de Algreen-Ussing, at de gerne ville arbejde *uden hans bistand*, indtil ministeriets afgørelse om lovligheden af hans hverv forelå, og at de endvidere gerne så, at han af hensyn til sagens fremme tillige nedlagde sit hverv som formand for udvalget. Så var den gamle direktørs modstand brudt. Han blev nu træt af kampen. Da justitsministeriet – naturligvis – havde erklæret hans hverv for lovligt, mødte han endnu enkelte gange i udvalget som formand, men allerede på selskabets generalforsamling i marts 1870 nedlagde han sit hverv som direktør for selskabet. I 29 år havde han bestridt denne stilling samvittighedsfuldt og pligtopfyldende, men nu følte han, at tiden og udviklingen var løbet fra ham. Han betragtede dog til det sidste Luis' forslag som »aldeles upræctisk og ubrugbart«. Han døde i øvrigt allerede 1872, 75 år gammel.

Udvalget nåede omsider frem til en brugbar betænkning, der vel ingenlunde i første omgang gik ind på alle Luis' forslag, men som dog på en lang række afgørende punkter ændrede det gamle bureaukratiske selskab så stærkt, at man endnu i dag betragter året 1870 som det store vendepunkt i selskabets historie, og som formentlig er skyld i, at denne virksomhed til dato er den førende inden for al københavnsk brandforsikring. En række af Luis' forslag kom således i første omgang ikke igennem direktionens, generalforsamlingens og de deputeredes skærsild, men adskillige af dem blev til gengæld gennemført i de følgende år, således bl.a. det nye tarifsistem. Det er interessant at se, at et spørgsmål, som var Luis' kæphest, *genforsikringen* – eller *reassurancen* – faldt, fordi statens deputerede anså, at et gensidigt forsikringsselskab ville kunne få vanskeligheder ved at gøre sig afhængig af reassurandører og, – når disse var udenlandske – tillige af de pågældende landes lovgivning. Heller ikke dette synspunkt har holdt stik op til vore dage.

Billedet af forsikringslivet i Danmark omkring 1870 fortjener måske at føres op til dato for at se, hvorledes de gamle selskaber tilpasse sig reformerne. Det er allerede sagt, at »Kjøbenhavns Brandforsikring« langsomt og sikkert fandt sin plads i den nye tingenes orden. Det har den dag i dag til huse Ved Stranden i sin fornemme gamle empireejendom med de karakteristiske søjler. Det samme

»Kjøbenhavns Brandforsikring« har i sin nu over 230-årige virketid boet mange forskellige steder i hovedstaden, men bebor i dag et af landets smukkeste forsikringspalæer, opført 1796 – med festligt udformet klassicistisk facade – som bolig for konsul Fred. L. Gustmeyer.

De to gamle kongelige løseforsikringskompagnier – det københavnske og det almindelige – blev i 1891 smeltet sammen til eet aktieselskab, som siden 1906 under navnet »Kgl. Brand« har haft domicil i det af selskabet opførte nybarokpalæ på Højbroplads.

»Nye Danske«s alvorlige konkurrent i pionér-årene, Det gjensidige forsikrings-selskab »Danmark« har i dag til huse ved H. C. Andersens Boulevard i det store forsikringspalæ, som selskabet lod opføre ved dette århundredes begyndelse.

Hans Peter Børthelsen (1814-1882) som allerede i 1861 startede »Danmark« og baserede dette store selskab på den gamle gensidige forsikrings-tanke, som lå købmanden Luis så over-ordentlig fjern.

Tage Algreen-Ussing (1797-1872). Politiker og retslærd. Mangeårig direktør for »Kjøbenhavns Brandforsikring« og Luis' vanskeligste modstander i kampen for reformeringen af danske forsikringsprincipper i 1860'erne.

gælder de to store selskaber *uden* for hovedstadsområdet, såvel Kjøbstædernes og Landbygningernes Brandforsikringsselskaber. Også de to løsøre-forsikringsselskaber fandt frem til tidens nye, frie forsikringsformer. De blev i øvrigt i 1891 slået sammen og er nu velkendte som »Kgl. Brand« på Højbro Plads.

Af de fire gamle søforsikringsselskaber eksisterer endnu de tre private, medens det ældgamle kgl. octroierede selskab bukkede under og likvideredes i 1929 efter at have engageret sig for dristigt under første verdenskrig.

*

Der var dog een mand, der på en vis måde kom Luis i forkøbet med hensyn til at starte et større privat forsikringsselskab; men han gjorde det med ganske andre mål og forudsætninger end Luis. Det var kontorchef i justitsministeriet, cancelliråd H. P. BÆRTHELSEN,

under hvem den danske forsikring tjenstligt sorterede. Han kendte dansk forsikring endnu bedre, end Luis kendte den udenlandske, og han havde som chef for ministeriets brandkontor personlig kontakt med alle de eksisterende forsikringsselskaber og deres mere eller mindre embedsprægede agenter i provinsen. Også han forstod, at tiden var ved at løbe fra de gamle forsikringsselskabers organisationsform, og indså samtidig, hvor uopdyrket løsøreforsikringen endnu var i *provinsen*, hvor der, som tidligere nævnt, aldrig havde været tale om noget monopol. Derfor kunne han allerede i 1861 indbyde til stiftelse af det *gensidige* forsikringsselskab »Danmark« og takket være sine gode forbindelser i provinsen skabe en meget fin og effektiv start for dette selskab, særligt i velhavende landbokredse, hvor gensidighedsprincippet stadig var det foretrukne grundlag for brandforsikring. Og efter monopolernes ophævelse kunne »Danmark« med tre års forspring begynde at operere i København.

Luis havde trukket på skuldrene, da han hørte om planerne vedrørende »Danmarks« start. Det var for det første ikke *landmænd*, han

Den 44-årige Camilla og den 45-årige Luis fotograferet i 1864 ved »Nye Danske«s grundlæggelse. Hverken 9 børnefødsler eller de anstrengende år for selskabets etablering er gået sporløst hen over ægteparret.

ville i gang med, men *købmænd*. Han ville i første række arbejde i og for København, og gensidighedstanken huede ham ikke. At være beskedent lønnet »brugsuddeler« i et gensidigt selskab øvede ikke større tiltrækningskraft på ham. Forsikring skulle for Luis være *forretning!* Men Luis havde i øvrigt ingen grund til at føle sig tilside-sat. Inden »Danmark«s første direktør, JULIUS C. HEDEGAARD, blev udnævnt, havde Bærthelsen tilbudt Luis stillingen. Forhandlingerne var hurtigt gået i stå.

Hvorfor?

Fordi Luis havde krævet den eksorbitant høje garanterede løn af 3000 rdl. om året, og det var en sum, man ikke var vant til at regne med i gensidige selskaber. Så var der ikke mere at tale om.

Næh, Luis havde følt sig helt sikker på, at det *private* »kapitalistiske« *aktieselskab*, drevet efter moderne principper under det frie initiativs vågne og levende udfoldelse, til hver en tid ville vise sig de gensidige selskaber overlegent, og at det ved faste, velgennemtænkte præmier, ved genforsikring og ved dygtig administration ville være i stand til at skaffe det overskud til aktionærerne, som de gensidige selskaber ikke behøvede at tilvejebringe. Og han vidste, at i et *aktieselskab* kunne han selv få den løn, han ønskede.

Efter at alle monopoler nu var ophævet, stod disse to grundformer for forsikringsselskaber over for hinanden på lige fod. Og det gør de den dag i dag. I realiteten er der næppe så stor forskel på dem, som Luis havde ventet. Næppe heller på deres direktørlønninger. Men hvis man iagttager selskabsformen i de talløse forsikringsselskaber, der i de følgende 100 år opstod i Danmark, må man indrømme, at den af Luis valgte form blev den sejrende! Hans synspunkt, at *alle* forsikringer skal kunne tegnes i samme selskab, er jo også slået igennem i alle de toneangivende forsikringsselskaber.

Nye Danskes Grundlæggelse 1864

»Min Fader er aldeles konfus i disse dage. Han vil starte et Forsikrings-Contoir.«

(Af den 15-årige Ludvig Bramsens dagbog 1863)

Vi har foregrebet selve grundlæggelsen af »Nye Danske af 1864« for at følge Luis' kamp for at reformere det danske forsikringsvæsen. Lad os derfor et øjeblik vende tilbage til efteråret 1863, da Frederik 7. var død, og det lå klart, at den kgl. oktroi vedrørende monopol på løsøre-brandforsikring i København ikke ville blive fornyet.

På dette tidspunkt havde Luis sine planer til sit selskab fuldt færdige og havde samlet en kreds af 11 velkendte, solide og indflydelsesrige borgere, som med deres navne over for offentligheden skulle gå ind for hans ide. Det var tilliden til disse 11 mænd, der skulle gøre det muligt at skaffe den aktiekapital på 2 millioner rdl., som Luis betragtede som tilstrækkelig, dog således at forstå, at han mente det forsvarligt at starte selskabet, så snart bare 1 million rdl. var tegnet.

Den 8. december 1863 bragte »Berlingske Tidende« et beskedent inserat, hvori man meddelte, at da den kgl. oktroi ikke ville blive fornyet ved tronskiftet, var undertegnede 12 mand (Luis inclusive) trådt sammen for at stifte et nyt brand-assurance-kompagni under navnet »Nye danske Brandforsikringsselskab«.

Den 20. januar 1864 annonceredes så den egentlige indbydelse til at tegne aktier. Det fremhævedes heri, at man derved ville gøre København uafhængig af fremmede selskaber og lade pengene blive i landet, at man let og hurtigt ved genforsikring ville være i stand til at forsikre store varebeholdninger og derved sprede risikoen så meget som muligt. Indbydelsen sluttede meget typisk: »Hvis ikke al erfaring slår fejl, vil foretagendet kunne give aktionærerne et godt udbytte«.

Det er vel værd at betragte listen over de 11 navne, der foruden Luis underskrev tegningsindbydelsen. Disse fremtrædende folks navne afspejler ikke blot deres tillid til Luis' dristige projekt, men

GUSTAV BROCK (1816-78). Højesteretsadvokat. I 1860'erne Københavns førende advokat, velkendt som regeringens advokat i rigsretsagen 1856 og medlem af talrige offentlige kommissioner. Dertil en sjælden oratorisk begavelse.

CHRISTIAN AUGUST BROBERG (1811-86). Nordens største kaffeimportør, siden 1852 enechef for det af faderen stiftede firma »Chr. Broberg & Søn«. Formand for Privatbankens bankråd, medlem af Landstinget. I 1860'erne på sit livs klimax som storkøbmand, før krisen i 1874 ramte hans firma hårdt.

CHR. GAMMELTOFT (1818-73). Københavns finansborgmester. Skatteekspert. Kendt for sit usædvanlige administrationstalent, sin viljekraft og sin utrættelige arbejdsevne. Som tidligere nævnt ingen beundrer af Luis' forhandlingsform med Algreen-Ussing.

LAURITZ P. HOLMBLAD (1815-90). Fabrikant, cand. polyt. Leder af de affaderen på Amager grundlagte kemiske fabriksvirksomheder, som han selv udvidede med en stearinlysfabrik. I 1860'erne en af byens største industridrivende og tillige borgerrepræsentant og medlem af Sø- og Handelsretten.

EDUARD J. HVIDT (1806-82). Søn af L. N. Hvidt. Cand. jur. Gennem 40 år forretningsfører for »De private Assurandører« eller »Assurancemægler«, som han foretrak at kalde sig. Ved siden af Luis den mest forsikringskyndige af stifterne.

H. H. KAYSER (1817-95). Tømrmester, cand. polyt. Fra ungdommen knyttet til Københavns Brandvæsen i forskellige stillinger gennem 30 år. Medstifter af Industriforeningen og i en årrække dens formand, ligeledes i nogle år Borgerrepræsentationens formand. Senere bygningskyndig direktør i »Kjøbenhavns Brandforsikring«.

STEPHAN LINNEMANN (1824-96). Etatsråd. Chef for Indenrigsministeriets 1. departement. Havde tidligere som borgmester i København haft til opgave at bistå næringslivet i den bratte overgang til ubunden frihed efter næringslovens gennemførelse i 1857. Fra 1869 Nationalbankdirektør og iøvrigt formand for »Nye Danske«s kontrolkomite fra 1866 og til sin død. Hans enorme personalkendskab og hans dybtgående indblik i forretningslivet gjorde ham til en af kredsens mest betydningsfulde mænd.

RUDOLPH PUGGÅRD (1818-85). Chef for firmaet »Puggård & Søn«, grundlagt af hans fader Hans Puggård. Medlem af Sø- og Handelsretten, Borgerrepræsentationen og Grosserer-Societetets Komite.

ADOLPH STEEN (1816-86). Professor i matematik, dr. phil. Medlem af Videnskabernes Selskab. Med sine sjældne matematiske evner, parret med praktisk sans for forretningskyndighed, og med sin personlige vederhæftighed ikke bare et storartet navn på indbydelsen, men også senere i selskabets kontrolkomite et højt respekteret, omend ikke særlig elskværdigt medlem. Som folketingsmand den, der – som tidligere fortalt – fik monopolet ophævet for »Københavns Brandforsikring«, idet han lige som Luis – men muligvis ud fra mere idealistiske betragtninger – fandt den fri konkurrence at foretrække frem for det gamle, privilegerede system.

FERDINAND TUTEIN (1788-1880). Chef for det af faderen stiftede firma »F. Tutein & Co.« Ejer af »Edelgave«. Langt den ældste af stifterne, men ved sin sikre stilling i datidens forretnings- og selskabsliv og med sin uhyre bekendtskabskreds selvskrevet til at deltage.

Af disse 11 navne vil man se, at der var tale om en vel gennemtænkt repræsentation af industri, håndværk, handel, videnskab og embedsstand samt altså tillige en fremstående repræsentant for den ikke konkurrerende søforsikring.

Vedtægterne var udarbejdet, inden aktietegningen begyndte. Selskabets formål var at tegne forsikring til *fast* præmie mod skader ved ildsvåde på fast og rørlig ejendom. (Indtil 1868 måtte selskabet dog respektere monopolerne i København og købstæderne). »Nye Danske« blev således det første selskab, der nedbrød grænsen mellem forsikring af ejendom og løsøre. Den faste præmie fremhævedes som modsætning til de gensidige selskabers varierende præmie.

Hver af de 2000 aktier skulle lyde på 1000 rdl., *men man forlangte kun indbetaling af 5% på hver aktie* – altså kun 50 rdl. suppleret med sikkerhedsstillelse gennem håndpant for endnu 20% – 200 rdl. – i statspapirer, deponeret i Nationalbanken. For de resterende 75% af aktiens pålydende havde man kun aktionæren personlig at holde sig til, men det blev betragtet som forsvarligt, når man så aktionærene tilstrækkeligt an ved aktietegningen. Størstedelen af forsik-

NYE DANSKES 12 STIFTERE

Julius Blom

Luis Bramsen

Gustav Brock

C. A. Broberg

Chr. Gammeltoft

L. P. Holmblad

Ed. J. Hvidt

H. H. Kayser

Steph. Linnemann

Rud. Puggaard

Adolph Steen

Ferd. Tutein

Da det ifølge de af Regjeringen udstedte Indkaldelser af Privilegier og Benaadninger til allerhøieste Stadfæstelse i Anledning af Thronskiftet og ifølge hvad der ellers foreligger Offentligheden er Grund til at antage, at det kongelige octroierede kjøbenhavnske Brandassurancecompagnies Monopol paa at modtage Assurance paa Varer og Effecter i Kjøbenhavn vil ophøre fra 1ste April d. A., have vi troet at kunne fastsætte den 1ste Mai næstkommende som det Tidspunkt, da det i vor Bekjendtgjørelse af 5te December f. A. anmeldte „Nye danske Brandforsikrings-selskab“ bør begynde sin Virksomhed. Idet vi med Hensyn til Ønskeligheden af et saadant Selskabs Stiftelse, dets Indretning, Bestyrelse m. m. tillade os at henvise til en udførligere Indbydelse samt de af os vedtagne Statuter, hvoraf Exemplarer kunne erholdes hos enhver af de Undertegnede, tilføie vi, at Actietegning staaer aaben **til den 15de Februar** hos medundertegnede L. Bramsen (Hotel Royal Nr. 8 fra Kl. 11—2) og Ed. J. Hvidt (Bag Børsen Nr. 12).

Kjøbenhavn, den 29de Januar 1864.

J. A. Blom, Tømmermester,
Vice-Brandmajor.   **L. Bramsen,**
Grosserer.

C. A. Broberg, Grosserer, Etatsraad.   **G. Brock,**
Hoiesterets-Advocat.

C. Gammeltoft, Borgemeester, Justitsraad.   **L. P. Holmblad,**
Fabrikeier.

Ed. Is. Hvidt, Assurancemægler.   **H. Kayser,**
Tømmermester.

S. Linnemann, Rudolph Puggaard,
Departements-Direct.,   Grosserer.
Etatsraad.

A. Steen, Dr. phil. Prof.   **Ferd. Tutein,**
Grosserer.

Inserat i »Berlingske Tidende« den 29. januar 1864 fra de samme tolv personer, der nu melder klar til aktietegning i »Nye Danske« og tilbyder den udførlige »Indbydelse«.

ringsselskabets kapital skulle jo kun være en reserve i katastrofe-tilfælde. Derfor betragtedes en solid, personlig *haftelse* fuldt ud at foretrække frem for rede penge.

Luis havde gjort hele dette store forarbejde med aktieudstedelsen personlig. Nu tog EDUARD HVIDT og han sig også personlig af at få aktierne afsat. Det foregik uden mellemkomst af banker eller bankiers. Luis lejede simpelthen et værelse på »Hotel Royal« og meddelte i den gengivne annonce i »Berlingske Tidende« at de, der måtte ønske at tegne aktier, kunne indfinde sig her og træffe ham eller gå til Hvidt.

I løbet af få dage var der tegnet 1278 aktier a 1000 rdl., fordelt på 170 aktionærer, der i overvejende grad tilhørte den kreds, Luis gerne ville arbejde med: københavnske embeds- og købmandskredse. At mange af de større aktionærer naturligt ville tegne deres forsikringer i selskabet, betragtede Luis som selvfølgelig, men det var dog ingen betingelse.

Med over 1000 øjeblikkeligt tegnede aktier var Luis klar til at starte straks og med 5% indbetaling på 1278 aktier havde han også den kontante sum på over 60.000 rdl., som han betragtede som fornøden. De øvrige aktier op til det stipulerede tal 2000 blev iøvrigt aldrig tegnet i Luis' levetid, hvad der senere skulle skaffe hans søn og efterfølger Ludvig meget hovedbrud.

»Nye Danske« var en realitet, og den 19. april 1864 lagde man ud i Stormgade 2 i to små kontorer på 1ste sal. Resten af huset havde Luis udlejet til anden anvendelse.

»Nye Danske« i Luis' tid

*»Selskabet vil fremdeles kunne befæste sin stilling, selvom tiderne er vanskelige og konkurrencen stor«
(Luis på sin sidste generalforsamling 1886)*

I 22 år kom Luis til at forestå »Nye Danske«. Selskabet begyndte småt – personalet bestod kun af to kontorister og Luis selv. Fra september 1865 suppleredes det med hans søn Ludvig, der var blevet student samme sommer. Beskedenheden var meget naturlig, for forsikringselskaber i hine tider var ikke endnu blevet paladser. De to fornemme gamle octroierede løsøreselskaber havde således kun hver eet værelse i »Børsen«, hvor personalet klagede over rotter og mus.

Mere overraskende er det at erfare, at selskabet, der efter 22 års arbejde »havde opnået en smuk position«, ved Luis' død i 1886 endnu kun beskæftigede 10 personer, fordelt i 6 ret små værelser i stueetagen i Stormgade. Luis havde sat sig som mål at nå en præmie-indtægt på direkte forretning på 200.000 kr. om året og et lignende beløb ved genforsikring. Det nåede han i 1882 og han udtalte ved denne lejlighed, at længere kunne man vist ikke komme. Ved sønnen Ludvigs død i 1914 var begge disse tal mere end tre-doblede.

De første år blev ingenlunde lette. Luis ville have fri konkurrence, og det fik han til gavn. Så snart man havde tegnet de oplagte forsikringer hos aktionærerne og Luis' vigtigste forbindelser på Børsen, kunne man ikke påstå, at forsikringsbegæringerne væltede ind. Det velfunderede københavnske løsøre-kompagni indstillede sig straks på at arbejde uden de gamle privilegier og lancerede omgående en ny, nedsat præmietarif, som man reklamerede stærkt med. Samtidig gjorde de udenlandske agenter et nyt fremstød i København, efter at det nu var blevet legalt at tegne en hvilken som helst løsøreforsikring. Næsten alt, hvad »Nye Danske« fik i starten, var *københavnske* forsikringer. Ude i landet havde det lille selskab endnu ingen mulighed for at gøre sig gældende. I det første år udgjorde løsøreforsik-

Præmie-Nedsættelse
ved
Det kgl. octroierede
kjøbenhavnske Brand-Assurance-
Compagni
paa
Varer og Effecter.

Det bringes herved til Publicums Kundskab, at Compagniets forenede Bestyrelse fra 1ste Februar d. A. har

- 1) ophævet Forskjellen i Assurance-Præmien for saavel Meubler som Varer i Bygninger af fuld Grundmuur, Muur og Bindingsværk og aldeles Bindingsværk;
- 2) nedsat Præmien for Meubler og Effecter til respective 3 sk. og 10 sk. pr. 100 Rd. om Halvaaret, eftersom Forsikringen tegnes heelaarsviis eller halvaarsviis;
- 3) bemyndiget Directionen til at foretage yderligere Forandringer og Nedsættelser i Præmierne, hvor dertil under særegne Omstændigheder maatte findes Anledning.

Policepenge erlægges ikke og Compagniet afholder selv Stempelafgiften.

Ved Forsikringer paa 5 Aar betales kun Præmie for 4 Aar. Saasart Indtegning af Forsikringen har fundet Sted, overtager Compagniet Risicoen, om end Præmien ikke endnu er erlagt. Begjæring om Assurancens Fornyelse, er paa Forlangende ufornoden. Brandskaderne opgjøres snarest muligt og efter liberale Grundsætninger, og Erstatningerne udbetales uden Ophold. Compagniet, hvis Grundcapital udgjør 1 Million Rigsdaler, har forbeholdt sig at reassurere alle større Forsikringer i en og samme Eiendom.

Contoiret, der er paa Børsen, er aabent hver Søgnedag fra Kl. 10—3.

Annonce i »Berlingske Tidende« 29. januar 1864, hvori »Det kgl. octroierede kjøbenhavnske Brandassurance-Compagni« begynder at reklamere med »væsentlige forandringer og nedsættelser i dets præmiesystem«, som et led i den forventede konkurrence med »Nye Danske«.

ringer uden for voldene ikke 10% af den samlede forsikringssum. Uhyre primitivt og med meget ringe held forsøgte Luis at etablere »agenturer« i sjællandske købstæder med folk, som gode venner udpegede for ham. Det var i reglen provinskøbmænd, som man – pr. korrespondance – udstyrede med fuldmagter, men meget sjældent hørte noget fra. Sagen var, at man her overalt stødte på de tidligere nævnte gensidige brandkasser, etableret i 1840 og 1850'erne som et led i bondefrigørelsen. Disse brandkasser havde haft gunstige år og kunne derfor tilbyde deres forsikringer til minimale præmier. Det var langt sværere at arbejde uden for København, end Luis havde tænkt, og det var derfor, han efterhånden blev så ivrig for at rende »Kjøbenhavns Brandforsikring«s monopol over ende, sådan som vi har set, det lykkedes i 1868, hvorefter man kunne begynde at tegne forsikringer på *fast ejendom* i hovedstaden.

Også det gensidige »Danmark« bød på hård konkurrence – først i provinsen og senere i København. Dette selskab havde imidlertid nogle uheldige år kort efter starten, hvorved man nødsagedes til at opkræve ekstrapremier på omkring 50%. Det blev Luis' held, for af den grund foretrak en del af »Danmark«s kunder at gå til »Nye Danske« med de *faste* premier.

Allerede i 1866 skete dog et lille mirakel, der med et slag fordoblede selskabets portefølje. Det drejede sig om likvideringen af et stort gensidigt selskab i Jylland, »Brandforsikringsforeningen for rørlig ejendom i Nørrejyllands og Slesvigs Kjøbstæder,« normalt kaldet »Den Viborgske Forening«, fordi den havde sæde i Viborg.

Efter at denne brandkasse havde haft en række dårlige år, gav den op, men derved blev 6.600 forsikringer ledige på markedet og dem fik »Nye Danske« for næsen af »Danmark« og »Det almindelige Kompagni«. Da 1866 af andre grunde blev et meget vanskeligt år for Luis, sådan som vi nedenfor vil erfare, var det et psykologisk hel-

William, Luis' tredjeældste søn, der ligesom Luis selv søgte lykken i udlandet og emigrerede til Japan 1870. Fotografi fra 1865.

Ludvig, Luis' næstældste søn og efterfølger i »Nye Danske«, fotograferet 1865 som nybagt student sammen med sin broder William.

Camilla med sine tre døtre, fotograferet 1865. Til venstre den 19-årige Harriet (senere fru Peter N. Heering), i midten den 2-årige Marie og til højre den 12-årige Eliza (senere fru Hans Linnemann).

digt øjeblik, at dette kup blev gjort, og det betød tillige at »Nye Danske« fik fodfæste i Jylland.

Med hensyn til skader var selskabet særdeles heldig det første forretningsår. De samlede skader androg 51,69 kr. med en præmieindtægt på 42.000 kr. Men allerede næste år havde billedet vendt sig. Da var præmieindtægten steget til 57.000 kr., men skaderne androg 60.500. Det var branden på *Helsing Kro*, der havde givet det store smæk. Kroejeren var netop en af de forsikringstagere, der var gået fra »Danmark« til »Nye Danske«. Uanset at denne brand gav anledning til den første forsikringsproces vedrørende reassurance (hvorved »Nye Danske« egen andel i erstatningen mindskedes noget) kunne en sådan enkelt brand altså helt ødelægge året for det unge selskab.

Generalforsamlingen den 3. marts 1866 blev ikke opløftende. 78 aktionærer meddelte kort og godt – efter en velforberedt aktion – at med de regnskaber, de havde set for de to første år, ville de henstille – i alle aktionærernes velforståede interesse – at selskabet *opløstes!* Grunden var naturligvis, at Luis endnu kun havde set sig i

stand til at forrente det kontante indskud, men at der endnu ikke havde været tale om egentlig udbytte.

Skønt selskabets kontrolkomite bed voldsomt fra sig og angreb en del af de misfornøjede aktionærer for aldrig at have tegnet en forsikring i selskabet, måtte man dog til sidst indrømme adgang til en ny ekstraordinær generalforsamling 14 dage senere. Den blev afholdt uden andet resultat, end at endnu en ekstraordinær generalforsamling blev berammet til maj. Ved denne næste ekstraordinære generalforsamling *vedtog man selskabets opløsning med 157 stemmer mod 105.*

Denne dag må have været den forfærdeligste i Luis' liv. Nu følte han virkelig, hvad det vil sige at være kommet ud i den frie konkurrence. Han vidste, at forskellige udenlandske selskabers agenter havde pustet til misfornøjelsen med hensyn til de to første års resultater. Han havde med bitterhed set, at een af stifterne, etatsråd Broberg, havde været med i oppositionen, og han anede, at dette var tak for sidst, fordi han havde gennemtrumfet, at selskabets deposita skulle henlægges i Nationalbanken og ikke i Privatbanken, hvor Broberg var formand. Også den indflydelsesrige grosserer A. N. HANSEN havde Luis på sin temperamentsfulde måde forstået at lægge sig ud med – og også *han* havde været mellem de 78 oppositionsfolk. At endog C. F. TIETGEN stod bag snigløbet, vidste Luis, men *hans* motiver var for så vidt meget enkle. Han var interesseret i at søge hele »Nye Danske«s forsikringsbestand overført til det svenske selskab »Svea« som netop var under oprettelse, og som han var drivkraften i. Den udsatte afgørelse ved den første ekstraordinære generalforsamling skyldtes egentlig kun, at Tietgen ikke var langt nok fremme med sine planer, men denne uventede pause udnyttede Luis til at arbejde bag kulisserne og få ordnet sig med en række af sine modstandere. Derfor endte denne forskrækkelse, den hidtil eneste virkelig livsfarlige krise i det nu 100-årige selskabs historie, alligevel godt. Tietgen gav op og de øvrige oppositionsfolk faldt til føje. Ved den 3. ekstraordinære generalforsamling i juni 1866 faldt der ro over gemytterne, og etatsråd LINNEMANN afløste professor STEEN som formand. Alle vedtagne forslag om selskabets ophævelse eller afhændelse døde samtidig en stille død.

Luis og Camilla fotograferet i 1866 på det tidspunkt, da aktionærerne løb storm på »Nye Danske« for at få selskabet likvideret.

Havde generalforsamlingen i maj således været bitter, kom generalforsamlingen i juni som en mægtig befrielse. Luis havde reddet sit selskab og ovenikøbet sejret over Tietgen. Det var der ikke mange, der gjorde i de år. Luis hadede Tietgen fra den dag, lidet vidende, hvor nær hans egen søn Ludvig senere skulle blive knyttet til denne fremragende mand. *»Deres far drejede mig en knap ved den lejlighed«*, sagde Tietgen senere til Ludvig.

Det kan forbavse, at »Nye Danske« ikke på et tidligt tidspunkt tog *livsforsikring* op. Det var jo en branche, Luis kendte fra »Northern« og i øvrigt en branche, der som nævnt var nogenlunde fri på det danske marked. Men dette har sin egen pinlige forklaring.

På den katastrofale ekstraordinære generalforsamling i maj, der var endt med selskabets dødsdom, havde Luis for første gang gennem kontrolkomiteen fremsat forslag om at tage livsforsikring på programmet. Man kunne dårligt have valgt noget uheldigere tidspunkt for forslaget, og selv om det dukkede op igen på generalforsamlingen året efter, faldt det påny efter en skriftlig forespørgsel til *samtlig*e aktionærer. Man mente ikke – efter alt det besvær man havde

haft med oppositionen året forinden – at man turde foretage en sådan udvidelse af arbejdsområdet uden skriftligt samtykke fra *hver enkelt* aktionær. Skønt 781 aktionærer sagde ja, og kun 375 svarede nej (medens 119 overhovedet ikke svarede), syntes ledelsen ikke, at sagen var gennemførlig. Derefter blev det »Hafnia« og »Danmark«, der kom til at fejre triumfer som de første danske private livsforsikringsselskaber herhjemme. »Nye Danske« kom ikke med i dette kapløb før 1928!

I de fire følgende år gik »Nye Danske« pænt fremad. De udenlandske forbindelser udbyggedes systematisk. Luis traf – ved talrige rejser – genforsikringsaftaler med både Sverige, Norge, Holland og Frankrig efter sit princip om at fordele risikoen så meget som muligt. Aktionærerne, der de første år kun havde fået den tidligere nævnte nødtørftige forrentning af deres indskud, kunne nu glæde sig over at se et årligt udbytte varierende fra 14 til 30%. Men så fulgte det skrækkelige år 1871 med Chicagos brand den 9. oktober.

»Chicago, Chicago, din store flammenat har bragt megen fortræd over os«, skriver den oprevne 24-årige Ludvig Bramsen i sin dagbog, efter at han på dette tidspunkt havde været knyttet til faderens selskab i 5 år.

»Nye Danske« var gennem det amerikanske selskab »Home« – i forhold til sin egen størrelse – urimelig stærkt engageret ved genforsikring i Chicago. 17.450 større og mindre bygninger lagdes i aske ved denne indtil da største bybrand i historisk tid. Man var engageret på 111 policer, af hvilke de 102 blev aktuelle ved branden med totalskader for op til en kvart million kroner. Hvis ikke »Home« havde kludret ved policernes udfyldning, kunne det være blevet katastrofalt for »Nye Danske«. Man endte med at slippe med 100.000 kr. i erstatning efter lang og besværlig korrespondance. I betragtning af at en lang række amerikanske brandforsikringsselskaber gik neden om og hjem ved denne brand – uden at kunne dække de forsikrede helt ud – må man sige, at »Nye Danske« slap billigt, men da året i øvrigt var dårligt, udbetaltes der intet udbytte for 1871. Det blev, indtil dato, det eneste år i selskabets historie, hvor der ikke udbetaltes aktionærerne noget.

Den 23-årige Ludvig Bramsen, fotograferet som volontør i det schweiziske forsikringsselskab »Helvetia« i St.Gallen 1870. Under en vandretur i Alperne tillagde han sig det fuldskaag, han bibeholdt resten af livet.

I 1870'ernes begyndelse oplevede Luis den tysk-franske krig, der stoppede forretningerne på Paris, som efter krigens afslutning helt måtte afvikles med betydelige tab. At forbindelsen med Frankrig kom til at betyde meget for sønnen Ludvigs videre uddannelse er en helt anden sag. Hans udlandsår i 1870-71 formede ham til den banebrydende skikkelse i dansk privatforsikrings anden generation.

I 1870'erne fortsatte Luis rastløst med eksperimenter til højre og venstre på genforsikringsbasis. Nogle lykkedes, andre bragte tab. Den hjemlige portefølje steg langsomt. Udbyttet var meget ringe i årene 1872-77, da en almindelig nedgang i handelslivet satte alvorligt ind. Først fra 1877 kom en lang opgangsbølge, men på dette tidspunkt var det i højere grad sønnen Ludvig, der stod for den daglige ledelse. Forholdet mellem fader og søn var ikke særlig hjerteligt. Luis' temperament og hans højst købmandsmæssige måde at behandle skader på stemte kun lidet overens med sønnens mere avancerede forståelse af moderne forsikring.

Fra Luis' sidste år har vi et lille nærbillede af dagliglivet i Stormgade, skrevet af yngstelærling i selskabet, den senere velkendte forsikringsmand OSCAR RECHENDORFF i hans »*Livserindringer*« (København 1929):

»Selskabet havde i 1880'erne sine kontorer i Stormgade 2 i stueetagen. Personalet var en halv snes personer. Det beskæftigede sig endnu kun med brandforsikring.

Direktøren for selskabet var Konsul Luis Bramsen, som tillige var dets stifter. Han var, da jeg kom der i 1880, kun lidt over 60 år, men så ældre ud. Hertil bidrog hans lange, hvide skipperskæg, hans noget bøjede skikkelse og hans lidt vaklende gang, men åndeligt var han vågen og klar og med usvækket arbejdskraft.

Han blev af personalet i almindelighed omtalt som »*Konsulen*«, idet han tidligere havde fungeret som sådan for Italien, eller »*Gamle Bramsen*« – sidstnævnte betegnelse i modsætning til »*Unge Bramsen*«, den senere direktør, politikeren LUDVIG BRAMSEN, der som faderens stedfortræder førte titel af selskabets sekretær og da var 33 år gammel.

Selskabets årlige samlede præmieindtægt svingede omkring 1880 ved 400.000 kr., hvoraf halvdelen stammede fra reassurancer. Jeg

Luis Bransen

»Konsulen« i »Nye Danske«. Litografi efter lidt tidligere fotografi, udført af I. W. Tegner 1881. Sådan så Luis ud, da han som gammel, ensom enkemand endnu boede på »Tharand«.

husker en udtalelse fra den gamle konsul, da selskabet var nået op på en indenlandsk præmieindtægt på 200.000 kr., han erklærede med overbevisning, at højere op i præmie på dansk forretning kunne selskabet aldrig vente at nå!

Parolen var stedse »Småt, men godt«. Forsigtig fremgang og beskedne omkostninger. Følgen heraf var selvfølgelig også en meget beskedne fremgang fra år til år.

Forholdene inden for »Nye Danske«s kontor var i det hele taget meget patriarkalske. Vi følte os som medlemmer af en stor familie, hvor der herskede orden og disciplin, men også indbyrdes tillid. Hver enkelt – selv den yngste lærling – fik således ved ansættelsen udleveret en nøgle til kontoret, så at man kunne lukke sig ind på et hvilket som helst tidspunkt af døgnet . . .«

*

Luis aflagde sin sidste og 22ende beretning på generalforsamlingen i april 1886, og her udtalte han fortrøstningsfuldt, »at fremtiden ikke ville blive anderledes, end at selskabet fremdeles kunne befæste sin stilling, som tilfældet havde været en lang årrække« og »selv om tiderne var vanskelige og konkurrencen stor, så turde han dog håbe, at det ville gå fremad, omend måske noget langsommere end hidtil«.

Man tør tro, at hans søn Ludvig, der få måneder efter skulle komme til at afløse sin far som direktør, har bidt tænderne sammen ved at høre denne udfordring.

Luis som ældre

»Man sidder og venter på børnene, og så kommer der slet ingen«
(Luis' sidste optegnelser 1882)

Både Luis og Camilla ældedes hurtigt i 1870'erne. Hun havde sat 9 børn i verden og førte et stort hus. Han havde som forsikringsmand arbejdet hårdt, med større modstand, og under mindre frie forhold end i hans egentlige købmandstid.

*

I 1879 vil Luis glæde Camilla og den nu 16-årige datter *Eliza* med en kurrejse til Vichy. Sandheden er vel, at lægerne har rådet *Luis* til at tage til Vichy, og at han gerne vil have selskab. Camilla og han har gennem årene været på sådanne kurrejser tidligere, både til Teplitz, Aix-les-Bains og flere år i træk til Aachen. Men denne gang foreskriver lægen altså Vichy.

Vichy ligger som bekendt lige uden for Paris, og rejsen går derfor over Korsør-Kiel-Bremen-Køln til Paris i løbet af tre døgn. Skønt de ankommer til Paris den 9. maj, er byen hundekold; Camilla bliver forkølet allerede den første aften og må gå til sengs. Den næste dag udvikler forkølelsen sig til lungebetændelse. Luis skaffer en læge, der tilser Camilla tre gange dagligt under stigende bekymring. Luis og Eliza går hvileløse rundt på hotellet og skiftes til at sidde vagt hos den syge. På tredjedagen anbefaler doktoren at lette Camillas smerter ved at give hende et varmt bad og imponerer Luis ved at kunne løfte Camilla varsomt fra sengen over i badekarret, som er blevet bragt ind i værelset. Efter badet falder Camilla hen i en døs. Ved midnatstid giver lægen hende en morfinsprøjte, og derefter trækker han sig tilbage. Han har opgivet alt håb. Fra det øjeblik vågner Camilla ikke mere. Hun sover ganske stille ind.

*

Eliza har mange år senere fortalt, at hendes far helt gik fra koncepterne den nat. Man kan jo heller ikke helt fortænke ham i det. Den næste morgen fik Luis et andet værelse på hotellet, opsøgte den dan-

ske konsul i byen og fik næste dag lagt Camilla i kiste og draget omsorg for, at kisten ville blive hjemsendt. Han skrev fortvivlede breve til børnene hjemme. Rejsen blev afbrudt, og far og datter tog tilbage til København. Først en hel måned senere nåede kisten hjem, og Camilla blev begravet på Holmens Kirkegaard.

Camillas død var for Luis et hårdt slag, som han ikke kom sig af. De havde været gift i 36 år – sølvbrylluppet var fejret allerede i 1868. – De havde næsten aldrig været fra hinanden i disse år – udover Luis' forretningsrejser, hvor han altid skrev hyppigt hjem. Han var efterhånden blevet helt afhængig af sin kloge, myndige og milde kone. Luis' liv holdt i realiteten op ved hendes død. Han havde 7 år at leve i endnu, men han var pludselig blevet en gammel, ensom mand, der nu satte sig til at skrive sine erindringer. Ungdoms-erindringer, der er skrevet på grundlag af tidligere dagbøger, lykkedes bedst for ham (udgivet som »En kjøbenhavnsk Købmands Ungdomshistorie«, Clausen & Rist 1917). De senere optegnelser blev mere sporadiske og ofte med så lange afstikkere, at tråden er vanskelig at fastholde.

I mange måneder kredsede Luis om Camillas død og de dramatiske omstændigheder ved den. Navnlig var han så opfyldt af taknemmelighed over den franske læges uegennyttige indsats. Han spekulerede meget på, hvad han kunne gøre for at vise sin taknemmelighed over for denne franskmænd, og fik desværre det ulykkelige indfald, at man burde gøre lægen til Ridder af Dannebrog! Da han en dag mødte geheimeråd C. C. HALL på gaden, spurgte han ham til råds i denne sag. Han blev henvist til geheimeråd TRAP. Trap foreslog Luis at gå i audiens hos Kong Chr. 9 og forelægge sagen.

Luis forfulgte sin tanke med sædvanlig energi og mindedes i den forbindelse det venlige brev, han i sin tid havde fået fra den senere konge. Han kunne jo altså ikke være Kongen ganske ubekendt!

*

Den dag han vælger til audiensen er ualmindelig uheldig. Der har ikke været audiens i flere uger, fordi hele det berømte Fredensborg-hof med alle svigersønner og -døtre har holdt kongen borte i længere tid. Der er derfor urimelig mange audienssøgende netop den dag, og

*Nygifte Ludvig Bramsen med sin kone Marie Schack (1846-1901).
De blev gift i 1873.*

To vordende forsikringsmænd: Julius' sønner, Svend og Eigil Bramsen, som 4- og 5-årige, 1883. Sådan kendte gamle Luis dem, når de kom i Stormgade.

Luis er den sidste, der slipper ind – oven i købet lige efter, at kongen har sagt, at nu kan det være slut for i dag.

Kongen står lige bag døren, da Luis kommer ind. Han er i fuld uniform med sabel og er kort for hovedet. Kongens krigeriske udstyr gør Luis nervøs. Han glemmer af bare befippelse at lukke døren, og Kongen trækker den iriteret til. Luis siger sit navn og opgiver som stilling, at han er konsul og svarer lidt undvigende på Majestätens spørgsmål, at han er konsul for Italien! Så forelægger han så kort som muligt sit ærinde. Kongen svarer endnu kortere, at dette tilfælde, så sørgeligt det end må være, dog undertiden hænder, og at han derfor ikke straks kan gøre vedkommende læge til ridder.

Luis skriver bittert: »Der var jo ikke tale om at plædere sagen. Tiden var jo tilmålt, og eftersom Kongen ikke havde gjort mine til nogen dvælen ved mit navn, ej heller nogen genkendelse af min person, skønt jeg snart i 20 år jævnlig har mødt ham og hilst ham på min vej, så vidste jeg, at jeg havde ringe udsigt«.

Luis nøjes derfor taktfuldt med at svare, at når Kongen ikke kan gå ind derpå, så håber han dog, at han ikke vil tage unådigt op, at han i inderlig taknemmelighed i sin store sorg har fundet tilfredsstillelse i at forsøge denne sag.

»Kongen syntes virkelig lidt slået af disse ord«, skriver Luis selvfølelse. »Han beordrede mig sin deltagelse og ville tænke nærmere over sagen«. Efter 3 minutter var audiensen forbi.

Men dagen efter kan Luis af Trap erfare, at Majestæten ikke har mælet et ord om Luis' besøg ved gennemgangen af de audienssøgendes ærinder.

Den 61-årige Luis er uhyre skuffet over denne sags forløb, for den har på en ubehagelig måde vist ham, at han ikke er så stor og indflydelsesrig, som han troede. »Næ, skriver han, man skal ikke gå til Kongen på almindelige betingelser, *for det have intet på sig!*«

Luis er efterhånden blevet temmelig tunghør. Han kan ikke længere følge konversationen i et større selskab. De ældre børn, der forlængst har stiftet egen familie, ser han ikke meget til, og de yngre bekymrer ham. Efter Camillas død begynder store sorger at tårne sig op. De ældste børn går det ellers godt nok. JULIUS er blevet cand. jur. Han er velbegavet, men magelig anlagt og har været lidt længe om sin eksamen. HARRIET er gift ind i det vordende Heeringdynasti på Christianshavn, og Luis sætter meget pris på svigersønnen. LUDVIG har han til daglig på kontoret. ALFRED er blevet dr. dent. & chir. i U.S.A. og er, om ikke den elskværdigste, så utvivlsomt udrustet med en meget konstruktiv hjerne.

Men den yngste MARIE er efter moderens død begyndt at blive sær og indesluttet, EINAR, den yngste søn er doven og ukoncentreret og dumper to gange til sin tandlægeeksamen. For at gøre det rigtigt bittert er det ovenikøbet Luis' broder LORENTZ, der er censor ved den sidste eksamen, hvor man lader ham dumpe. Og dermed er Luis færdig med sin broder Lorentz, som han dog ellers gennem mange år er kommet godt ud af det med. Også den 25-årige AAGE bekymrer ham. Han er sådan set meget påpasselig og ordentlig, men hvorfor gifter han sig ikke? Han kan da ikke blive boende her på »Tharand« resten af sit liv.

Julius Bramsen, (1845-1926), cand. jur. i 1875. Gik ikke forsikringsvejen; til gengæld blev hans børn, Eigil, Svend, Inger og Rigmor, knyttet til faget.

Harriet Bramsen (1846-1913) fotograferet som 25-årig i 1869 kort før hun blev gift med Peter N. Heering og flyttede til Heerings Gård.

Ludvig Bramsen (1847-1914) som ca. 35-årig, fotograferet i 1880'erne, umiddelbart før han efterfulgte Luis som direktør for »Nye Danske«.

Alfred Bramsen (1851-1932) som 35-årig, fotograferet i 1875 som dr. chir. et dent. Han blev kendt som ernæringspecialist («Tygge-Bramsen»).

Eliza Bramsen (1853-1937) som 27-årig og nygift med proprietær Hans Linnemann, senere direktør i »Danske Lloyd«. Fotograferet i 1881.

Aage Bramsen (1855-1920) som 20-årig, endnu ugift forsikringsmand, fotograferet omkring 1875. Han blev senere kaldt »fagets gentleman«.

Einar Bramsen (1857-1916) fotograferet som 33-årig landlægestuderende i 1880. Han fik eksamen til sidst og giftede sig i 1887.

Marie Bramsen (1863-1923) som 16-årig, da hendes indesluttethed brød ud i udpræget sindssyge. Hun levede fra 1882 til 1923 på Sankt Hans.

Det er derfor den gamle Luis en stor glæde, da der kommer brev fra sønnen WILLIAM i Tokio; William, som ingen har set noget til i over 10 år, meddeler, at hans firma vil uddanne ham til *legal adviser*, og at han derfor skal på skole for firmaets regning i London i tre år. På vejen til London agter han at aflægge familien et besøg.

Luis og William har ingenlunde haft det godt sammen tidligere og derfor rejste William allerede som 20-årig til Japan for – ligesom faderen – at prøve lykken ude i verden. Luis husker meget vel, da han for 6-7 år siden fik brev fra ham med instruks om at opsøge en pige, som drengen kendte fra Studenterforeningen, og lade hende afskibe til Tokio for familiens regning. Den affære endte nemlig med, at Luis vel opsøgte pigen, men i sit svarbrev til sønnen afslog at have noget med den sag at gøre, efter at han havde set hende. Siden har William ikke skrevet mere. Men nu kommer han altså hjem.

Luis og Julius tager sammen til Korsør for at møde ham, da han kommer med Kielerdamperen. Det bliver et strålende møde med ham og en af hans japanske kolleger.

William bliver hjemme nogle måneder, og med ham som centrum lykkes det gamle Luis at få hele familien samlet gang på gang. Ja, det lykkes endog at få fotograferet alle 9 søskende sammen for første og sidste gang.

Om sommeren kommer William hjem fra London endnu engang i selskab med en engelsk ven MACMILLAN. Men det bliver også sidste gang, man ser ham. I dagene 7.-9. september samme år indløber nemlig følgende telegrammer fra MacMillan i London:

1. »William dangerously ill with peritonitis (bughindebetændelse) I am with him to-night!«
2. »Result of doctors consultation tonight, patient in immediate danger!«
3. »William desires me to ask you to ask Aage to come immediately as recovery is doubtful!«
4. »No worse this morning, therefore some hope!«
5. »William died half past two this afternoon, Thursday. Say Aage will come?«

Luis' og Camillas 9 børn forsamlede i julen 1880 i anledning af Williams besøg hjemme efter 10 års ophold i Japan. I forreste række: Julius, Einar, Eliza og Alfred. Stående bagved: William, Harriet, Aage, Ludvig og Marie.

Aage, den mildeste og venligste af hele den store, ikke særlig sentimentalt anlagte søskendeflok drog straks afsted til London, og Luis, der på sine ældre dage kunne lægge en mærkelig jalousi for dagen over for sine børn, kan i sine optegnelser ikke undertrykke sorg over, at det ikke er ham, William har bedt om at komme. Aage når tilbage juleaften efter at have begravet broderen i London og ordnet hans efterladenskaber. Derefter skriver Luis ikke eet ord mere om William ud over at han har fået mange breve i den sørgelige anledning »som alle vise, hvor afholdt han var«. Han har også fået udklip »af de danske og fremmede blade«.

William var utvivlsomt den bedst begavede af Luis' 9 børn. Ikke blot havde han gjort udmærket karriere i det japanske rederi, som han helt på egen hånd skaffede sig en stilling i, men i sin fritid var det lykkedes ham at udarbejde en omregningstabel fra japansk til europæisk tidsregning, og denne tabel er nu grundlaget for Japans officielle moderne tidsregning. Yderligere skrev han en lærd afhand-

ling om japanske mønter, baseret på hans egen store samling, som Luis efter sønnens død testamenterede til Nationalmuseets møntafdeling, hvor den kan ses den dag i dag. Da William ikke fik sin danske pige til Japan, flyttede han sammen med en japanerinde, uden dog at gifte sig med hende. Om dette forhold har familien i Danmark været uvidende indtil 1941, da hun døde 91 år gammel og testamenterede sin lille formue – omregnet i danske penge ca. 25 kr. – til deling mellem Williams arvinger. Da disse androg ca. 240 efterkommere efter Luis, indgik beløbet i stedet i fremstillingsbudgettet til en slægtsbog, der udsendtes samme år – og Udenrigsministeriet åndede lettet op ved denne løsning! Så sent som i 1962 har familien besvaret leksikale forespørgsler fra Tokio vedrørende personlige oplysninger om William og hans oprindelse.

*

Omtrent samtidig med Williams sidste besøg hjemme, bliver Luis for alvor bekymret over sin yngste datter, den 16-årige MARIE. Hun, den lille efternøler, der blev født under store vanskeligheder på »Tharand« i den enerverende tid omkring »Nye Danske«s grundlæggelse, har altid været et lidt indesluttet barn, som efter moderens død slet ikke vil tale med nogen. Luis begynder modstræbende at forstå, at hun er sindssyg og lader hende indlægge på Diakonissestiftelsen, hvorfra hun – efter nogle måneder uden bedring – sendes til St. Hans. Her mister hun efter kort tids forløb fuldstændig kontakten med omverdenen og er ude af stand til at genkende nogen. Denne udvikling tager meget stærkt på Luis, som nu i løbet af to år har mistet kone, søn og nu denne datter.

I al denne bedrøvelighed fejrer Eliza bryllup med HANS LINNEMANN på Fuglagergård, og kort efter – i 1881 – overrasker den stilfærdige Aage sin gamle fader ved at meddele, at han skal på forretningsrejse til Norge. Da Luis skikkelig følger ham til skibet, betror han dog faderen i droschen, at han skal op og forlove sig med en norsk pige i Bergen, OTILIE GRIP, som han har truffet om sommeren på en ferierejse. Luis skynder sig hjem og tager oplysninger på den unge norske dame, som gudskelov falder positive ud. Brylluppet fejres allerede den følgende sommer.

William Bramsen (1850-81) som 30-årig fotograferet med sin hund under besøget i Danmark 1880. Han døde af bughindebetændelse i London året efter. Hans broder Alfred, der ikke havde ringe tanker om sig selv, sagde senere: »Han var den eneste virkelig begavede af os alle«. Om hans mærkelige karriere, se side 106 ff.

Sidste billede af den pludseligt stærkt ældede Luis, fotograferet kort før hans død i 1886.

Einar har Luis forvist fra hjemmet, dels fordi han er dumpet tredje gang, dels fordi han vil giftes med en pige, der er betydelig ældre end han. Luis vil ikke se i øjnene, at Einar simpelthen er ikke så velbegavet som de øvrige sønner. Einar får dog sin eksamen til sidst, og året efter faderens død gifter han sig med sin udvalgte.

Luis' sidste optegnelser stammer fra 1882. Han sidder nu ene tilbage i det store tomme hus og har en ugift kusine af sine kone, Frøken ARNFAST, som husholderske. Børnene kommer næsten aldrig mere. En yngre enke, ELISE BAY, datter af en af hans svenske kolleger, er sød imod ham og bor ofte på »Tharand« i længere perioder, og med hende går han ofte i teatret. I svage øjeblikke tænker han vel også på at gifte sig med hende, men da Eliza får nys om det, lader hun den gamle mand forstå, at dette må være utænkeligt. Det krænker Luis, at børnene nu også skal blande sig i hans private forhold, når de ellers interesserer sig så lidt for ham.

*Nygifte Aage Bramsen med sin fra Bergen hjemførte brud Otilie (Titi) Grip.
Billedet er taget 1883, da Aage og Ludvig arbejdede sammen hos faderen på
»Nye Danske«.*

En torsdag aften, da han normalt har åbent hus for børnene, vil han egentlig gerne i teatret for at se »Figaros Bryllup«, men fru Bay minder ham om, at det er den dag, børnene plejer at komme, og så bliver de hjemme. Så sker det sædvanlige: der kommer ikke en sjæl. Luis' optegnelser standser samtidig med salget af »Tharand« og hans indflytning til den lille lejlighed på kvisten i Stormgade. De sidste 4 år indtil hans død den 2. juli 1886 lever han uhyre stille i tryk bevidsthed om, at hans søn Ludvig vil være i stand til at løfte arven efter ham. De følgende 28 års resultater skulle vise, at han også på dette punkt havde været forudseende.

EFTERSKRIFT

Tekst til billedet på næste side:

Man kan ingeniunde sige, at der udviklede sig noget godt og stærkt sammenhold mellem Luis og Camillas børn. Dertil var de for forskellige. Den elskværdige og venlige Aage var dog altid familiens neutrale midtpunkt, og det var da også ham, der på Luis Bramsens 100-årsdag den 30. april 1919 samlede alle sin faders efterkommere til en fest på Skydebanen. På dette tidspunkt var der ikke mange tilbage af familie-veteranerne. På billedet overfor ses i midten den 74-årige Julius Bramsen ved siden af sin 64-årige svoger Hans Linnemann. Under disse to sidder Julius' 71-årige kone Camilla, f. Smith, den 82-årige Peter N. Heering, der 6 år før var blevet enkemand, den 66-årige Eliza Linnemann og Ludvig Bramsens anden kone, den 44-årige Astrid, f. Branth, der var blevet enke 5 år tidligere. Damen med den store kniplingskrave er aftenens værtinde, den 67-årige Otilie Bramsen. Værten, den 65-årige Aage Bramsen, står ved siden af sin broder Julius. Damen yderst til venstre i anden række er den 68-årige Therese Bramsen, f. Beckwith-Lohmeyer, enke efter den i 1916 afdøde Einar Bramsen. Tandlæge Alfred Bramsen, som levede i bedste velgående, fandt festen upåkrævet, og hverken han eller hans kone deltog. Blandt andre savnede gæster var Aage Bramsens ældste datter Kirsten Meyer, der var gift i Shanghai. Af de øvrige gæster med tilknytning til forsikringsverdenen kan nævnes Eigil Bramsen, som står under skydeskiven til højre, og hans broder Svend, der står ved siden af Hans Linnemann. Til venstre for værten står forsikringsjuristen (Ludvigs sviger søn) hrs. Niels Haagen Bache og Ludvigs søn Axel Bramsen. Den store matrosklædte dreng til venstre i forreste række er Eigils søn Mogens Bramsen; den lille dreng to numre til venstre for Mogens er Axels søn Ole Bramsen. Svends sønner, Peter og Ernst Bramsen, sidder yderst til højre. Julius' to døtre Inger og Rigmor ses dels lige bag Julius, dels skråt under hrs. Bache.

